

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

III.

Изази почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предплате се шаљу високопречасној консисторији Митрополије цетинске. — Сва писма и Новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкирана и властручнијем потписом утврђена ради анања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

I.

ХРИШЋАНСТВО.

„А кад се наврши вријеме, посла Бог сина својега једино-роднога, од жене рожена и од закона, да оне који су под законом, да посинаштво примимо. — А будући да сте синови, посла Бог духа сина својега у срца вапа, који вапи: Ава оче! — Тако пак њеси роб, него син; а ако ли син, и наследник си божији, кроз Исуса Христа. —“

Овијем високијем и божанственијем ријечима, — које се у православној цркви читају на дан *Божика*, као понајсходнија томе дану епистола: — описује велики ап. Павао долазак Христов у свијет, да у свијету испуни своју велику и божанствену задаћу.

„Егда приде кончина лѣта“ (А кад се наврши вријеме), овако почима надахнути апостол своју кратку, али језгровиту повијест о долазку Христову у сви-

јет, међу људе и народе, — које ријечи садрже два значења: једно теолошко а друго повјесничко.

„Кончиномъ лѣта,“ или навршењем времена — изложено је богословски смисао тајанственога божијега предодређења о посланству свога „*единаородног сина*“, да откупи цијеном своје божанствене крви цијело човјечанство, које је с Адамом згријешило, пало и осуђено било на вјечиту смрт.

Тијем истијем изразом, изложен је такођер и повјеснички смисао; пошто се под „*навршењем времена*“, разумјева оно доба, кад-но већ бијаху злоће, неправде и поганштине свјецке допрле до највеће мјере и крајности, тако да је свијету, Избавитељ свијета, од крајње и неопходиме нужде био, да он изведе свијет из тмице на свијетлост, и да свијет просвијетли свијетлошћу истине, да га спасе и избави од поганствености у којој се је до тога времена налазио и да људе

од робова учини божијим сино-
вима.

Него, није ни намјера, да
овдје напишемо црквену пропов-
јед о доласку Христову, него
да напишемо чланак о Хришћан-
ству, и да изложимо величину
и премоћ Хришћанства над сва-
ком другом науком, која од љу-
ди долази. И с тога смо навлаш
употребили више наведене ри-
јечи Павлове, за доказ да Хриш-
ћанство долази од Бога, који
шаље („посла“) сина свога једи-
нороднога, од жене рођена и по-
корена закону, да тај Богом
послани син искупи оне, који су
под законом: па да и они по-
синаштво приме.

Овај послани син, доиста је
дошао родивши **NACIONALNA**
пречисте дјевице **BIBLIOTEKA**
Јудејском, у убојој **CRNE GORE**
колебици.

Еванђеље је забиљежило дос-
та преславнијех и предивни-
јех околности, како су и пак
небо, земља, анђели и људи про-
славили Христов долазак на зем-
љу. — Милина је слушати ту
свештену повјест. Чини нам се
да очима гледамо колебицу, дје-
ву, јасле, младенца повијена,
звјезду изнад убошке стајице,
пастире и источне цареве покло-
нике: а тако исто и да напијем
ушима слушамо славословља ан-
ђеоскијех хорова: „Слава у виси-
нама Богу, и на земљи мир међу
људима“, поред веселијех пастир-
скијех пјесамā и појевака.

Од те доби, усвојила је
свацјела хришћанска црква, да
проз све досадање и будуће ви-

јекове, са особитијем слављем
прославља дан Христово рођења;
па, више или мање, и сви на-
роди хришћански дочекивају и
светкују тај дан са великијем
веселјем и радосћу, најсколи
Словени уопће, а српски народ
још и више.

Тај послани син и помаза-
ник божији Христос, примио је
име *Исус* (И с у с т њ — Божија
помоћ) при обрезанју, које управ-
на данашњи дан светкује наша
црква, и с истијем даном по ју-
лијанском мјесецослову настаје
нова грађанска година, или Мла-
до љето; и стојро у својој три-
десетој години, дошао је на ри-
је Јордан да прими крштење
од предтече и крститеља Јована,
који је рекао: „Остави сад, јер
како нам треба испуниши сваку
трабу“ — кад се Јован нећкао
да га крсти, признавајући се
не достојним да изнад њега своју
руку подигне.

Пошто се је Исус крстио,
појавио се је пак народу у пу-
стињи. Проповједа еванђеље прав-
де и истине: скупља он около
себе дванајест апостола, које иза-
бира између рибара, и тежакā,
и три пуне године с њима пу-
тује по свој Галилеји и Јудеји,
твори и учи и преславнијем чу-
дествам своје учење утврђује,
божанственом свјетлошћу људе
просвјећује, и своју науку, коју
дотлен није никада пређашњи
свијет чуо ни слушао, запеча-
тава својом смрти на крсту.

Ове смо превећ кратке цр-
тице из живота Исусова погла-
вито због тога навели, да гово-

рећи о Хришћанству, видимо ко је био установитељ и утемељитељ такове високе и ненадмашиве задруге, као што је Хришћанство.

Осим Мојсија и пророка, било је у дубокој старини и до Христа веленаучнијех мужева, као Конфуције, Сократ, Плато, Аристотел и многи други; али пред величином Христовом: и Мојсије и пророци и сви други велеумови изчезавају. Па не само што је величина Исусова, још у тако премладој доби живота, надмашила све великане до свога времена: него она надмашује, и надмашиваће до вијека вијекова, свакога велеумника, пошто је Христом подигнуто Хришћанство на недомашив врхунац, на каквоме другом људском мјесту.

Сви системи нове философије, понављају готово опет оно, чему су стари мудраци учили, само у смајсторисаноме другчијем облику. Ко проучава нове философе наћи ће и код њих стојицизма — као код Сократа; материјализма — као код Епикура; цинизма — као код Диогена и т. д; али хришћанскога учења осим Христа и у Христу — нема.

Гдје је код кога да нађемо онако узвишене и божанствене науке: о љубави према Богу, ближњему и себи самому; о праштању увриједа; о добротворству и онијема, који нас мрзе и ненавиде, и који нам зло чине; о милости и милостиња, о употреби богаства; о самопрегорењу,

о душевнијем даровима; о благодарности за примљена добра; о послуху законима и онијем који су у власти; о сијачима и жетви; о трпљењу сваке муке и невоље; о надахнућу светога Духа; о благодаћама божијима; о посинаштву људи с Богом; о људскијем сваковрснијем дужностима; о молитви; о брашну и пићу духовноме; о извору спасења и прослављења људског тијела; о бе'смрћу људске душе; о награди и казни; о блаженству и вјечноме животу, и о многијем другијем теолошкијем начелима и догматима, које нећемо да излажемо на овоме мјесту?... Па онда, која ли нас наука и философија зна онако, као Хришћанство, утјешити у невољама и најтежимега живота; охрабрити у негибосљима; укротити у благостању и срећи; подићи нас у часовима очајања; олакшати нам убоштво и сиромаштво; потаћи нас на самопрегорење, на подвиге и врлине, и уселити нам у душу све што је часно узвишено, свето, праведно, истинито, човјека вриједно и Богу угодно?...

Цигла су три камена на којима се хришћанство оснива: *Вјера*, *Љубав* и *Надежда*; али су то три станца, која никаква сила усколебати и оборити не може: па чему год учи Хришћанство, све се садржи у самијем тијем трима ријечима. — *Вјери* је извор само у људскоме срцу; *Љубави* је гњездо у људској души и њезину осјећају; а *Надежда* је најслађи плод, који се рађа од *Вјере* и *Љубави*: по томе бива да

су најприроднији темељи хришћанске науке и мудрости.

Свести онакову и онолику науку, — о којој смо тек летице нешто у самој језгри извише споменули, — на сама ова три слова; па да та наука обухвати небо и земљу, наднебесје и подземље, васпону и бесконачност, рај и пакао, Бога и људе: није се заного никако могло остварити без свемогућег прста и свепронипцавајућег ума.

Француски научњак Ренан, — који је ту-недавно Богу на истину пошао — устајући против божанству Христову; запањен пред величином Христовом и пред величином његове науке, не може себи одољети а да га неослови митолошким изразом, као и у својој књизи да се да он тијем изразом, ма и у митичком смислу, признаје и пак Христа Богом А Алфијери, отац талијанске трагедије, дижући се против највећем цинику и ружитељу Хришћанства Волтеру, — вели, у својој њему управљеној сатири, да је премалешна вјештина узимати на поругу цркву и црквене поглаваре, Христа и Марију; ама изумити их нове и такове, да имају живота, друга је, вели, то вјештина: те га назива четвртијем пророком, далеко блесавијим но што су Анти-Јовиши; узвикујући му на другом мјесту:

„Ci vuol altro a cacciar Cristo di nido,
„Che dir ch' ell' è una favola;...“

што значи: „Нешто се друго хоће, да се Христос истјера из

„гнијезда, но теке кавати, да је „то њека басна.“

У свијем вијековима од Христа па до нас, бивало је високијех умова и правијех генија у духовном и свјецком сталишу, који су проповиједали, ширили и утврђивали Хришћанство по васиономе свијету. — А опет неизбројне фаланге мученика и мученица, да би лакше пребројити могли и пијесак морски но што би смо њих пребројили, нијесу штедили живота ни крви своје за истину вјере Христове, но су се драговољно сваковрснијем и невјероватнијем мукама и мучењама подлагали, и врвили су на сусрет смрти, као што данашњи свијет врви на најудушачија весеља и сајмишта. — У сами појав Исуса, као младенца, орошен је преобилатом крвљу Витлејемске мушке дјечице. — Велика је пак крв изливена за Хришћанство, — иза оне најсветије крви, коју је његов утемељитељ на крету излио, — да се без ичесове претјераности рећи може, да је побједа Хришћанства никла из читавијех ријека људске крви. Само један једини између апостола — Јован богослов — престабио се је наравном смрћу; а сви остали скончали су као мученици ради проповједања и ширења вјере Христове. Иста је та судба постигла и свеколике ниже апостоле, почевши с првомучеником Стефаном. Па гинули су за Хришћанство; и велики Павао, и људи свакога спола и узраста, свакога стања и сталиша, мудри

и научни исто као и прости и неуки, богати и сиромаси, војници и заповједници, владике и свештеници, грађани и робови, — особито у вријеме њекијех римскијех царева у доби опадања премоћне римске царевине, кивцијех и разбојничкијех прогонитеља Хришћана и Хришћанства, све од самијех апостолскијех времена па до цара Константина великога. — Но ни с тијем нијесу свршила страдања за науку Спаситеља Христа: него су се она по широкој земљи и даље настављала; особито пошто мухамеданство бијаше мах преотело и постало најпогибелнијом појавом за Христове посљедоваче. — Једва је икоји народ осјетио бјесноданства; колико су је осјетили Грци, Бугари, Срби и Хрвати, премда ни никоме другоме није био лак турски топуз доклен је конито турскога коња допирало међу „*faire*“ (безвјерника), као што турски „*Koran*“ Хришћане назива.

Оваково и оволико самопрегорење, читаве ријеке најневиније крви, толики и такови исполински подвизи, пламенита ревност и предубоко освједочење и увјерење о светости и божанствености Христа и његове благовјести: сачували су и унаприједили Хришћанство, чувају га и чуваће га и унапређивати до скончања свијета и вијека.

Истина је, да су се на грдну жалост исте хришћанске цркве, — да кажемо с блаженијем Јеронимом: „*in hoc božanstvenoj*

установи, но по ђаволској побуди,“ — зарана почеле цијепати, исцијепале се и цијепалу се и данас на толике странке и многобројне секте, које се несношљиво пазе и сусретају, мрзе се до невјероватности, и кивно и усовно између себе боре се и ратују; али и пак Хришћанство непромјенљиво у својој суштини стоји, и стајаће до скончања свијета и вијека.

Устају и множе се тобожњи мудраци и философи: једни шире атеизам, други пантеизам, трећи политеизам, ови нихилизам, они социјализам, други матерјализам, њеки комунизам, демократизам, анијализам, и ко би набрајао све оне „*теореме,*“ који нијесу ништа друго, осим горки и отровни плодови сувремене просвјетне покварености, којој је легло особито у западу Европе; али Хришћанство с поносите своје висине прелази преко свијех тијех људскијех заблуда и безумља, и радује се, да је Превишња Провидност оно открила „*милденцима,*“ што је утајено од „*премудрихъ и разумнихъ:*“ те побједоносно на свом попршту стоји, нити се плаши, да ће га икад икоја од тијех људскијех наука смоћи, превладати и оборити све до самога скончења свијета и вијека.

Нијесу Хришћанству нахудили толики силни римски цареви, ни други најмоћнији деспоти и тирјани; нијесу му нахудили ни Јулијини отступници, ни Арији, ни Мухадеди, ни Османи: па му доиста неће нахудити

ни Волтери, ни Страуси, ни Ренани. Нијесу му нахудиле ни све многобројне чете старијех, ни још многобројније новијех душманâ: па му неће нахудити ни сви садањи ни потоњи злотвори, одметници ни расколници; јер је оно од Бога и у Богу: па ће стати, одољевати и трајати до скончања свијета и вијека.

Теже су по Хришћанство ране, које му задају његови исти Христом препорођени синови: него ли ране, које му долазе од заведенијех и подрзљивијех безбожника, који су alla Пелагић вртоглави, несмислени и нерасудљиви. Ама у пркос и томе, неће од Хришћанства ни малена мрвица отпасти ни погинути: но ће оно на вијеке вијекова живити и савлађивати сваки отпор, који се противу њему дизао буде; свакога противника, који ма какво оружје прихвати, да му с њим квара нанесе, и најзад сваку змију и сваку силу вражију, т. ј. супостатску и душманску. — Што је Хришћанство на Голготи извојштило и задобило: тó већ никад и за никад неће и не може погинути и утаманити се; јер је оно од Бога и у Богу, тѣ остаје у снази и животу до скончања свијета и вијека.

Ох, да буду Хришћани остали онакови, какви су били у првијем вијековима Хришћанства!... Ох, да се никад за никад не буду ушуљала сколастичка мудровања и доскочице у теолошка учења о Хришћан-

ству; но да је то учење остало при оној светој и узвишеној простоти, како су га излагали евангелисти и апостоли, особито Богом обраћени генијални Паво, и како су га томачили Василије и Атанасије — оба велика, — Глигорије богослов, Амвросије епископ милански, Јован Златоуст, Кирил александриски, блажени Августин и многи други стари црквени оци и писаоци, којијех су науку потоњи сколастичи исцјепидлачили и из ње изводили свега и свашта, од чега је пак најневољнија посљедица била злосретно поцијепљење Божије цркве и невјероватни саблазни у тој цркви!... Ох, — погледамо још један-пут, — да ли Хришћани остали у духу и при уму онијех првијех вијекова? Или у оној чистоћи и светости? Или у тој, колико би и колико они данас достојнији и заслужнији били преблагословљенога хришћанскога имена?!...

Али нека се не усуди и пак нико ни помислити, а негмо ли устврдити, да би могла та, па још и огромнија поквареност нахудити Хришћанству, а негмо ли уништити га; јер његов божанствени основатељ Христос, јасно нам вели: „Небо ће и земља мимоићи, моје ријечи мимоићи неће;“ — а ријечи Христове, у правом су смислу Хришћанство.

Ко дакле у Хришћанству хришћански не осјећа и не живи, не твори и не збори: није ни Хришћанин по срцу и по уму Божијему; а ко хули на Хришћанство било помислом, бесједом

или чином: хули на самога триличнога Бога. — Кад би само хтио многи научењак — био он туђинац или нашинац, стар или млад, — узети ово у озбиљно и савјесно расуђење: увјерени смо, да би они и пред собом пору-

менили од стида и срамоте. — А кад би они још помислили, да н. п. не можеш наћи међу хиљадама једнога чифута, турчина или поганина, који не би здушно своју вјеру поштовао, или воји би дрзнуо да своју вјеру хули и вријеђа: тад би сваки Хришћанин, учен и неучен, жив у земљу законати морао, да не бива на саблазан Богу и људима, просипањем на пуне прегршти грдња и ужаснијех псовања, против свему, што је дубоко вријеђа праву и истинску осјетљивост. —

Штујмо дакле Хришћанство, као што штујемо Бога!... Штујмо га од свега срца свога, од све душе своје, свом мишљу својом и свом крјепношћу својом;

Јер Хришћанству који сљеди,
Живим словом, крјепким дјелом:
Тај је срећан и у бједи;
Тај кораца ногом смјелом;

Тај спокојство тек налази
У плачевној дбљи овој;
Тај весело проз свјет гази
К отаџбини својој новој;

Живим бојам нацртано,
Тај већ оком ума пазн
Блаженство нам обегано:
Па и у гроб радо слази. — 1)

Ј. СУНДЕЧИЋ.

ЦРКВЕНА БЕСЛЕДА.

Надгробно слово, које је Н. В. Г. Миштрополит Митрофан 13 априла 1891 говорио у М. Ждрбанику, при погребу Високопречаснога О. Рафаила, Архимандрита Манастира Високијех Дечана. 1)

„Поминайте наставники ваша, иже глаголаша вамъ слово Божіе, иже взирающе на скончаніе жителства, подражайте вѣрѣ ихъ“. (Евр. XIII, 7.)

Између многијех другијех, и ово је једна велика заповијед Апостола Павла. По овој св. заповиједи, ми смо се дужни сјећати нашијех наставника, т. ј. свјетих, који су нам проповиједали Слово Божије, и који су нам вјеру своју, до добријема дјелима својима, показивали.

Међу такве наставнике, међу проповиједнике светога слова Божјега, спада и овдје пред нама лежећи, у Богу усаоудни и вјеромачасни о. Рафаило Архимандрит Високијех Дечана.

Св. обитељ Високијех Дечана, задужбина Краља Српскога Светога Стефана Дечанскога, једна је од највећијех споменика, које су Српски Владари, у знак благодарности и највећега признања свога, Богу подигнули.

Том великом српском задужбином, преко 30 година, управљао је заслужни Архимандрит Рафаило. Управа његова била је плодотворна, како за ону свету обитељ, тако и за српски народ у Старој Србији. Ја нећу овдје набрајати многа и премнога дјела оца Рафаила, него ћу врло у кратко само напоменути неке његове поједине радове. Прекрасно здање Дечанске цркве он је поправио. Он му

1) Ово је описало рад тога, што је међутим првања „Просвјета“ престала издавати ради тешке болести и сљедовашње смрти њезина уредника пок. министра Павловића.

је обновио темељ, јер је овај дугијем временом, био поткопан и порушен, те је тако ону велику задужбину, која Српству служи као живи доказ његове негдашње славе и величине, од опасности сачувао. Друге манастирске зграде поновио је и уљепшао тако, да се у потпуноме смислу може рећи, да је он Св. Високе Дечане обновио и препородио. Он је кључ од светога живота Краља Српскога Стефана Дечанскога вјерно чувао, имајући свагда на уму, да је то један од великијех аманета, за које је он страшну одговорност, како пред Богом тако и цијелијем народом српскијем, на себи носио. — Тај свети аманет он је сачувао, свето и богоугодно, и данас, као вјерни слуга и храбри стражар светога Краља Српскога Стефана Дечанскога, са чистом савјешћу пред Богом изаћи може, са оном еванђељском изјавом: Господе, сачувао сам талант, који си ми дао, и други сам њиме придобио. Он рачуна тога светога аманета и својим народом, њега данас са сјајнијем и поштеннијем образом пред васцијелијем српскијем народом изнијети можда и као вјерни стражар најзнаменитије српске задужбине безазорно може рећи: — „Мили народе српски, вјерно и својски служио сам те, и чувајући твоју велику светињу душу сам своју за тебе положио!“

Многозаслужни Архимандрит Рафаило своју дјелатност није ограничио само у кругу своје свете обитељи, него је, у колико су то границе његова положаја дозвољавале, био неуморни дјелатељ и у свему ономе, што се односило на корист и унапређење народа у Старој Србији и Македонији.

Он је у своје манастиру издржавао школу, у којој су се обучавала дјеца из околних мјеста. У тој школи многи је ученик положио темељ за продужење даљег и већег свога образовања; а осим тога, многи је ту научио и спремио се за чин свештенички. И једни дакле и други послужили су и служе на корист светој православној цркви и миломе народу своје на оне стране.

Врата манастирска и вољноме и невољноме отац Рафаило широм је отворио био. Код њега је сваки находио оно, што му је како животу, тако и души нужно било. Невољнике потпомагао је и држао, а без разлике свакоме давао је благе и очинске савјете, упућујући свакога на хришћанску послушност к Богу, и на чување српске народности и њених прекрасних обичаја и узвишених врлина у онијема странама.

Мили и братски нам народ у Старој Србији, у високопречасном Архимандриту Рафаилу гледао је брижљивог и вриједнога оца и духовнога пастира свога; а он такође у своје миломе народу увиђао је праву дјецу и духовна чеда своја. Они су га поштовали и достојно уважавали, он је њих љубио и на свако добро подстицао и руководио.

Такву снагу слогу, такву везу, такву енергију, такво домостројитељство, којим даде између пастира и стада, не моглоше даље трпјети заглети непријатељи цркве и народа нашега.

Насилје и разуданост, што на њега извршаваше на жалост, још влада, доведе развратник до грозне жеље, да опустоше угледну задужбину Високијех Дечана; да из ње оћерају служитеље олтара Божега, како би тијем угасили хришћанско кандило, које ондје гори готово 600 година, на прославу пресветога имена Божега, а на утјеху српскога народа.

На првоме мјесту њима је нужно било, за лакше постигнуће своје нечовјечне намјере, из оне свете обитељи одстранити њенога поглавицу с надом, кад се уништи глава, труп је сам по себи мртав. Но преблаги Бог неће допустити, да се безбожне жеље развратника остваре, јер немају Бога и његову правду пред заслијепљенима злоћом очима својима.

Први нишан наперен погодио је заслужнога и храброга мужа. Тако високопречасни Архимандрит Рафаило, начином насилничкијем и неправеднијем, био је удаљен из свога манастира, и заведен у далеку туђинству.

Вјерни слуга Божи све је то примио као дар Божи са увјерењем, да је дужан на себи понијети крет страдања, за вјеру и народ свој.

Но свемогући Бог добре и вјерне своје не оставља, да у страдању до краја пропану. Тако је било и с нашим добријем и вриједнијем Архимандритом Рафаилом.

Његово Височанство наш премилостиви Господар Књаз Никола, познајући заслуге високопречаснога Г. Рафаила Архимандрита Високијех Дечана, није могао допустити, да овај за цркву и народ српски заслужни старац у мрачној и леденој тавници у туђинству скалџе, него га је избавио и у Своју јуначку државу благоволио довести.

Његово Височанство наш узвишени Господар заслужноме Архимандриту благоволио је ставити на расположење манастире у земљи Својој, да по својој вољи један изабере и у њему потоње своје дане мирно и спокотно проведе. Услед такве превелике Владалачке милости покојник је нашао брао прекрасни манастир морачки, задужбину Великога Књаза Зетскога Стефана Вуканова Немањића. Но покојнику није суђено било, да у новој својој обитељи дуго поживи. Његово у страдању изнурево здравље принуди га, да потражи себи лјека, ради чега пође најприје у Колашин, а после по савјету лекара у Подгорицу, где 11 Априла испусти своју племениту и побожну душу.

Ето, љубезни хришћјани! Такви је био живот високопречаснога Рафаила Архимандрита Дечанскога. Живот његов, дакле, био је посве плодотворан за цркву и народ наш. Дабогме, он је био образац и примјер доброга и вриједнога управитеља једне од највећијех српскијех светиња; био је ревносан служитељ св. олтара Божијег; био је марљиви редбеник за добро и напредак народа свога; био је топли и постојани учитељ духовнога стада свога; био је енергични бранилац манастирских добара и њиховога права; био је најпосље мученик за правду и

истину. У колико је веће његов живот незгода пренио и прегрпио, у толико су веће и значајније услуге његове светој православној цркви и српском народу учињене. Трудове и заслуге његове достојно цијенити ће српски народ, и отуда потоњи српски нараштај с дубоком благодарношћу сјекати ће се заслужнога Архимандрита Дечанскога Рафаила.

И ако је страдање заслужнога Архимандрита Рафаила код свију нас изазвало посве непријатни утисак, али опет оно нам је дало и најпријатнијег доказа ка увјерењу, да се Његово Височанство наш Узвишени Господар Књаз Никола очински брине и стара за свакојега Србина који роду своме о добру ради; увјерили смо се да Господар наш достојно цијени и милостиво награђује све заслужне људе, који вјерно служе Богу и Српскоме народу.

Државни глас, да се Архимандрит Рафаило у Подгорици преселио у вјечност, поред моје особите милости пружило ми је још један врло пријатан доказ, што сам се ипак мога освагдашњег и иначе освједочења, један пут сувише увјерио о неосцијењеној доброту и узвишеној племенитости Његове Свјетлости Престолонашљедница Књаза Данила. Очевидни сам свједок, какав је утисак на племениту душу младога Књаз Данила учинила овјест, да је мученик Рафаило на овоме свијегу престао живјети!

О, како ми је пријатно било виђети, где Његова Свјетлост млади Књаз Престолонашљедник, у одсуству Господареву, најмилостивије мени наређује, да поћем у Подгорицу, и да до леднога гроба попраћим мученика и чувара Дечанске светиње, благоизволивши најмилостивије рећи ми: „Ја мало познајем покојнога Архимандрита Рафаила; али оно, што о њему знам, доста је, да у потпуноме смислу могу рећи, да је био врло заслужан човјек, Бог да му душу прости!“ Његова Свјетлост одмах благоволила је наредити Министру Војноме Г. Војводи

Пламенцу, који се у Подгорици налазаше, да учини распоред како би се високопречасни Архимандрит Рафаило с великијем почастима о државноме трошку најсвечаније сахранио.

Оваква благовољења, каква Његово Височанство наш Премилостиви Господар Књаз Никола, и Његов Престолонашљедник, Његова Свјетлост Књаз Данило, заслужноме Архимандриту Високијех Дечана указати благоволише, увјерити ће милу и драгу нам браћу у Старој Србији, да наш Владачачки Двор покровитељствује Свету Обитељ Дечанску тијем, што достојну награду подјељује њеноме старјешини и поглавици. Оваква најмилостивија благовољења охрабрити ће — надам се — преподобну браћију свете Дечанске обитељи, да сједују по стопама и примјеру свога ревноснога старјешине Архимандрита Рафаила.

Обраћам се сада к теби, најљубезни оче Архимандрите, и молим те понизно, понеси са собом увјерене, да ће наш Узвишени Престолонашљедник будуће свагда најмилостивије и очински покровитељствовати твој манастир Високе Дечане, твоју милу братију и народ, међу којијем си живио. При потоњему нашем с тобом опроштају изводи примити нас свију, овдје налазећих се, а преко нас и свега српскога народа највећу благодарност за твоје многогодишње трудове о цркви и народу вођене. Моли се Богу и Светоме Стефану Дечанскоме за здравље Његовога Височанства нашега Господара Књаза Николе, наше Узвишене Владарке Њезинога Височанства Књагиње Милене, Његове Свјетлости Престолонашљедника Књаза Данила и свега Њиховога сјајнога Дома. Моли се Свевишњему Богу за ослобођење твога манастира и милога народа, међу којијем си живот твој провео, дијелећи с њим и зло и добро.

Свима и свакоме великодушно опрости, ако те ко, по незнању, увриједио, и тијем хришћанскијем путем уђи у небесне обитељи, којих нека те преблаги Бог удостоји — Амин! —

ВИСОКОПРЕОСВЕЩЕНИ ПАЛАДИЈЕ МИТРОПОЛИТ ПЕТРОГРАДСКИ И ЛАДОШКИ.

У срећи велике Русије — ми видимо и своју срећу на бреговима Словенскога Адријатика, која није празно надање од новијега времена, него је исторички факт да се кроз пуну два вијека нераздјиљено држаше витешки Господари из дома *Петровић-Његоша*, са православном и братском Русијом, матером Славјанске величине, борећи се за крст часни и слободу златну противу свију непријатељских навала, које прегињашу да угасе п ову једину искру слободе српске у Црној Гори; и по традиционалним везама, које нас нераздјиљено везују са велемоћном Русијом, претпостављајући да се њене догађаје нарочито тиче, да се и свете наше православне цркве, којима нас је у најбурнија времена на Скалама Црне Горе сачувала: не можемо а да не изјавимо своју највећу радост, што је пала коцка, на до-сејасној завојеног пастира Христове цркве, да води православни брод руске цркве к тихој пристаништу хришћанскога спасења; те зато и биљежимо у „*Просвјети*“ срећни избор Митрополитске управе у Петрограду Његовог Високопреосвештенства *Паладија*, бившега екзарха Грузије, Архијепископа Картелинскога и Кахетинскога, бившега Викара блаженопочившега Митрополита *Исидора*, који је промислом Божијем, и милошћу Његовога Царскога Величанства *Александра III*. заузео свету управу Митрополитске столице, као првенствујући члан Светога Рускога Синода.

Кад је разумјело ту прерадосну вијест, о Његову ступању на управу Руске цркве, Његово Високопреосвештенство наш Митрополит *Митрофан*, изволио је послати новоме Митрополиту *Паладију* честитку најсердечнијега осјећаја, те између осталог пише:

„При етомъ принимаю смѣлость „принести Вашему Високопреосвящен-

„ству, поздравленіе со вступленіемъ
„на високій Јераршескій постъ, возно-
„ся и мою скромную молитву ко Все-
„вишнему, да продлитъ Вамъ дол-
„говѣчіе жизни, да укрѣпитъ Ваши
„силы, на доблесное исполненіе Ва-
„шихъ святыхъ но иногда тяжкихъ
„обязаностей, и да руководитъ Васъ
„Своимъ промисломъ да би Вы могли
„крѣпко держатъ въ Вашихъ рукахъ
„кормило корабля великой Русской
„церкви, и вести его, къ спасенію и
„ползѣ единовѣрнаго и братскаго намъ
„Русскаго народа.“

*

Он се родио 20 јунија 1827 г.
у *Нижниград* од свештеника парохи-
јалнога *Ивана Рајева*, и при крште-
њу добио је име *Павао*. Он је изу-
чавао основну школу у мјесту својега
рођења напредујући успјешно у по-
четним наукама, те је после ступио
у духовну семинарију, и као отличан
ђак са добрим владањем и успјешном
научном ступио је у *Казанск* духовну
Академију, те је са отличнијем успе-
хом поред своје даровитости добио
степен магистра Богословије 1852 г.
Исте године *Павле* се вратио у своје
рођено мјесто *Нижниград* и постављен
је био за кантетираног професора *Ниж-*
неградске духовне семинарије, те је
после неког времена ступио у брачни
живот а 1856 год. рукоположен је
био за парохијалнога свештеника *По-*
кровске цркве *Свете Богородице*, но у
његовоме брачноме животу није га
срећа послужила, већ је 1861 године
остао удовац, који кроз то кратко
вријеме, видећи сујетни живот, и тр-
новити пут кроз који је морао прола-
зити, зажели примити калуђерски чин,
и одрекавши се свијех земаљских на-
слађења ступи у монашество, те је са
својим побожнијем и примјернијем
животом добио опће уважање, како од
народа, тако и од окружавајућег свеш-
тенства, те је као неуморни раденик
на пољу духовне просвјете постављен
за инспектора духовне семинарије; а
1862 године произведен је за *Архи-*
мадрита. Његове способности и високи

ум, при вршењу својих дужности о-
братили су опће уважање према младо-
ме *Архимандриту*, особито у админи-
стративним дужностима, те је као за-
служни, образовани и ваљани раденик
позват у *Петроград* 1864 г. на дуж-
ност ректора *Петроградске* семинари-
је, и по његовом понашању добро је
такођер и у *Петрограду* велико по-
штовање и уважање те је после двије
године произведен за *Епископа*, и на-
именован првијем *викаром* у *Петро-*
градској *Митрополији* са назвањем
Епископа Ладоскога, коме су семи-
наристи и другови у знак ревносно
његове службе и очинске љубави под-
нијели „*скупоцјену панагију*“.

У *Петрограду* је био три године
викарије под управом блаженопочив-
шег *Митрополита Исидора*, кога је по-
треба цркве изазвала да му се повјери
управна дјеловална на столицу *Влади-*
чав *Епископа Вологодскога*, те је *Паладије*
са својом енергичнијем и неуморни-
јем радом заведе на своја сопствена
средства многе народне школе, као и
женску основну школу, радећи као
неуморни и енергични раденик у
нашој православној цркви и на-
родној просвјети. Године 1873 *Епископ*
Паладије послат је и преведен био у
Тамбовску *Епархију* ради уређења па-
рохијалнијех дужности, и ради утвр-
ђења религиознога народнога осјећаја,
које је доста у простоме народу о-
хладњело; те који је успоставио ми-
сионерско друштво под називом „*Ка-*
занско друштво Пресвете Богородице“.
Оно је имало своју цијелъ, водити бор-
бу са расколницима, који су са своји-
јем понашањем окужили били већину
народа простога, те је за сирочад свеш-
теничке дјеце пожртвовано 15.000
рубаља, да се сваке године троши на
васпитање исте сирочади, и који је
још на своја средства у *епархији* и
многе цркве подигао ради утврђења
православне побожности.

Из *Тамбова* преведен је био 1876
год. као ревносни *Архипастир* *Хри-*
стове цркве у град *Рјазан*.

Колико је користи допринио ов
велики муж на духовну просвјету св

га подручнога свештенства и народа, виђети се може из тога што му је „*Рязанско племство*“ подијело драгоцјену панагију, а свештенство основало је једну стипендију на Његово име.

Године 1881 био је отличован са степеном Архиепископа, и преведен у град Казањ, ради духовне просвјете, те је и велику своту новаца уложио, ради утврђења мисионерскога друштва, као и ради издавања књига духовно-наравственога садржаја, те је на сабору епископском пишао печатане књиге „*Позив старообрядцима*“.

Посље петогодишње неуморне Архипастирске *Паладијеве* службе у Казању, премјештен је по потреби цркве у Грузију добивши наименовање „*Екзарха Грузије*“ са назначењем Архиепископа Карталинскога и Кахетинскога, чланом Сверусинскога Синода и преедником „*Грузинско-Имеритинскога Комитора*.“

Много је труда и рада требало, да овај велики Архиепископ прокрчи њиву винограда Господњега, ђе је у дивљим Грузијским покрајине дивљаштво и самовоља владала; те је као добри пастир са својим неуморнијем радом повратио љубав и тишину просвједујући народ са науком Еванђелеке истине, да је у Грузији међу дивљацима луч хришћанске просвјете засијао, као јарко на истоку сунце, обраћајући грузијанце у познавање и тврдо вјеровање Христове науке; да је Његов исполнски рад обратио пажњу Царскога благовољења и признања пославши му у награду брилијанти крст на клобук са најпризнателнијим царскијем писмом.

Митрополит *Паладије* показао је свој велики рад и за вријеме колере која је у Грузији ове године овладала, те је поред све опасности која је грозила у граду Тифлису живио, народ одушевљавајући и храбрећи, да ће заразна грозота проћи, тјешећи грађане без разлике вјероисповједи, да ће и то Божије искушење ослободити грађане Тифлиске. Митрополит *Паладије* примљен је за почасног члана

Императорскога Казанскога Универзитета, Московске и Петроградске духовне Академије, као велики и просвјетни ум, којег је срце вјерно и искрено на корист рускога народа до данас остало.

Биљежећи ове податке о новоме великоме Јерарху руске цркве, молимо свемогућега, да дуго година на срећу и благо свете православне цркве живи!

Ф. Радичевић.

СВЕТОГА ЈОВАНА ЗЛАТОУСТОГ

ШЕСТ КЊИГА

О СВЕШТЕНСТВУ.

Преводи са грчког **Ј. Вучковић.**

(Наставак).

КЊИГА VI.

Глава 1.



Василије, саслушавши ово и утавши, рече: да, кад би ти био настојао да добијеш ову службу, онда би тај твој страх био оправдан. Онај који се прогласио способним за посао, тражећи да га добије, тај се не може изговарати незнањем, кад што год погријеш, јер си је сам одузео могућност таквог изговора наметањем и отимањем за службу, те не може рећи, да је против воље и на силу учинио зло, јер је по слободној вољи и жељи на то доспио. У таквом случају рећи ће му његов судија: па зашто си, познавајући своју неспособност и не имајући нужне разборитости за тачно обављање тог важног посла, отимао се и одважио се узимати на се послове који превазилазе твоју снагу? Ко те је примора-

вао? Ко те је на силу вукао, ако си се отимао и бјежао? Но ти не би никад тога чуо. Нити би сам себи имао што такова пребацити, јер свима је познато, да ти нијеси ништа, ни велико ни мало, употријебио зарад те части, већ да је то сретно дјело другијех. И што онима одузима сваки изговор кад погријеше, то теби давало доста разлога за оправдање.

На то ја манух главом и тихо осмјехнувши се, дивећи се његовој простосрдачности, рекох му:

И ја бих желио да је то тако као што ти, од свију најплеменитији, велиш, но не за то, што бих тад могао примити оно од чега сам побјегао. Јер кад ми и не би грозила више опасна, ако бих немао и нове што управљао стадом Христовим, мени би било теже од сваке казне и само то, што су ми повјерени тако велики послови, а ја се спрам онога који ми их је повјерио показујем толико наopak. Па за што сам дакле желио да би се мишљење твоје одржало? Да би онима биједнима и несретнима (јер тако треба назвати оне који не знаду добро управљати том службом, па ма ти и хиљаду пута рекао, да су на силу довучени и да у незнању гријеше,) да би њима било могуће избјећи ономе вјечноме огњу, црнومه мраку, црву који не умире, растргавању и пропасти заједно са лицемјерима. Али, шта ћу ти? Није тако, није.

Хоћеш ли, доказаћу ти истинитост мојих ријечи најприје на царевању које пред Богом не значи онолико колико свештенство. Онај Саул ⁴⁶⁾, Кисов син, није по својој тежњи постао царем, већ је пошао да тражи магарад и питајући за њих дошао к ономе пророку, а овај му говорио о царству. А он ипак не потрча одмах, премда је од пророка чуо, него се повуче и брањаше се, говорећи: Ко сам ја и шта је дом оца мојега? Па шта? Кад је зло употријебио даву му од Бога част, зар су га могле ове ријечи избавити од гњева онога који га је царем учинио? А он је баш могао рећи: Ја сам милу који га је оптужио. Зар сам се ја сам наметнуо за цара, зар сам се ја грабио о част? Је сам хтио живјети као и обични дуци мирно и спокојно, а ти си ме довукао на то достојанство. Оставши у оној забитности, лако бих ја избјегао ове погрјешке. Јер без сумње, да сам ја један од онијех многијех и незнатнијех, не бих био ни послан на овакво дјело, нити би ми Бог уручио био рат са Амалићанима; а да ми тај није био уручен, ја се никад не бих био огријешао толикијем гријехом. Али је све то слабо за обрану. Не само слабо, него и опасно, те још јаче распаљује гњев божији. Јер онај који је подигнут преко заслуга својих, не смије за извинење својих погрјешака подметати величину свога до-

46) Судбина његова описана је у I књизи о царевима, гл. IX.—XXXI.

стојанства, него мора употребити велико божје старање о њему за јачи побуд свога побољшања. Онај који мисли да за то, што је добио веће достојанство, смије гријешити, тај неће ништа друго, него да прикаже човјекољубље божје као узрок својих гријеха, као што то обично и говоре они који немају побожности и живот свој немарно проводе. Но ми не смијемо бити такви, нити пасти као они у такво безумље, већ се вазда трудити, колико да по силама својим себе подигнемо, толико да нам и језик и разум остане свет.

Ни Илије ⁴⁷⁾ — манувши се царевања да пређемо на свештенство, о коме и говори Библија тежио да добије власт. Па шта му је то помогло, кад је згријешно? И шта велики да добије? Њему није било могуће ни побјећи, ако би хтио, ради силе закона, јер он је био од племена Левијева, те је морао примити власт која му је од старина по роду припадала; а ипак и он мораде тешко откајати неваљалство својих синова. Па шта, и онај који је био првим свештеником јудејским, о коме је Бог толико с Мојсијом говорио, за мало ли не паде у пропаст, да братовљева заштита не ублажи гњев божји, кад оно он један не могаше се одупријети лудости онолике гомиле ⁴⁸⁾?

47) Сравни I. Царст. гл. III. — V.

48) Златоуст мисли овдје на Арона. Случај је описан у II Мојс. гл. XXXII. и с.в.

Па кад сам Мојсију споменуо, лијепо се може доказати истинитост мојих ријечи и онијем што се њему догодило. И сами тај блажени Мојсије тако је далеко био од тога да приграби водство над Јудејима, да га је одбијао кад му је давано, а кад му је Бог заповиједао, противио се дотле, да је разгњевио онога који је налагао, па не само то, него и послје, кад је већ добио водство, жељаше он умријети, само да га се ријеша. Убиј ме, вели он, ако ћеш тако чинити са мном⁴⁹⁾. Па шта? Кад се он на води огријешно, моглоше ли та тврдокорна одбијања оправдати га и склонити Бога да му опрости? И ради чега је другог мислила обећана земље? Ради ништа другог, као што сви знамо, већ ради тога гријеха, због којег је тај дивни човјек не достигла она земља. И он који су његови поданици достигли, него, послје многих трудова и мука, послје неисказаног лутања и ратова и побједа, умрије ван земље за коју се толико трудио; претуривши незгоде мора, не уђе у тихо пристаниште⁵⁰⁾.

Видиш ли, да не само онима који се отимају за свештенство, него ни онима који га добивају по вољи другогријех не остаје никаква изговора за оно што погријеше? Јер кад су морали они, који су се више пута Богу противили кад им је власт давао, поднијети толику казну, и ништа није могло избавити од

49) IV. Мојс. XI, 15.

50) IX. Мојс. XX, 8—13.

те опасности ни Арона, ни Илија, ни онога мужа блаженога, светога, пророка, дивнога, најкроткијега мимо све људе на земљи⁵¹⁾, који је као пријатељ с Богом разговарао, зар ће нама који смо тако далеко од његовог савршенства, бити за обрану доста што ћемо бити свјесни тога да нијесмо тежили за власти, особито кад та постављања (хиротоније) бивају већином не по божјој благодати, него и по људском заузимању?

Јуду је Бог изабрао и у онај свети збор уврстио и дао му, као и другима, апостолско достојанство; дао му је и нешто више но другима, да управља новцем⁵²⁾. Па шта? Кад је он то обоје наопако употребио, да издао онога кога је изабрао да повиједати и зло располаже са оним што му је било уручено да добро управља, зар је умакао казни? Баш због свега тога учинио си је казну тежом. И то је врло право. Јер не треба од Бога повјерене части употребљавати за вријећање Бога, већ за што веће угађање њему. Онај који држи да може заслужену казну избјећи због тога што је добио веће почести, тај чини исто, као кад би који од невјерних Јудеја, чувши Христове ријечи: „Да нијесам био дошао и говорио им не би гријеха имали⁵³⁾“; и: „Да нијесам био дјела творио међу њима ко-

јијех нико други не твори гријеха не би имали⁵⁴⁾“, довикнуо Спаситељу и добротинитељу: а за што си дошао и говорио, за што си дјела творио, да нас жешће казниш?! Али то је говор бјеснила и крајњег лудила. Лекар није дошао да лијечи у намјери да те више упропасти, него да те коначно ослободи од болести, али ти си се сам отео из његових руку, и ето ти за то теже казне. Јер, као што би се био опростио и пређашњих зала да си се подвргао лијечењу, исто тако не ћеш се моћи очистити ни од садашњих, пошто си утекао опазивши (лекара) да долази. Кад то не можеш, онда ћеш бити кажњен и за то, а и за то што си се колико је до тебе стајало, осуједио настојање лекарево. С тога ми не подпадамо под једнаку одговорност прије но што смо од Бога одликовани и кашње пошто смо већ одликовани, већ кашње под много већу. Јер, ко није постао добар пошто је уживао добро, тај заслужује да буде и љуће кажњен. Пошто дакле видимо да нам је слабо ово оправдање и да оно не само не спасава оне који му прибјегавају, него их још све више издаје, то нам ваља тражити друго, јаче.

Василије: А какво? Та ја нијесам више ни при себи, тако си ме застрашио и ужаснуо тима твојим ријечима!

Глава 2.

Немој, рекох, молим те и

51) IV. Мојс. XII. 3.

52) Јован, XII. 6; XIII. 29.

53) Јован, XV. 22.

54) Јован, XV. 24.

преклињем немој да толико кло-
неш. Јер има, помоћи има; за
нас слабе, — да се никад не
упуштамо, а за вас јаке, — да
наду на спас не полагете у
ништа друго, већ поред благо-
дати божје у то, да не чините
ништа што би било недостојно
тога дара и Бога који га је дао.
Јер највећу казну заслуживали
би они који би, добивши по
жељи својој ту службу, вршили
је зло или због немајности, или
због покварености, или због не-
способности; но због овог не
остаје никаквога изговора ни
онима који нијесу жељели; и
њима је одузета свака обрана.
Треба на име, мислим ја, па ма
њих хиљаду звало и примора-
вало, не гледати на њих, већ
испитавши најприје своју душу
и помно све размотривши, истом
такo попустити и њима да се
нас заокупили. Та да зграду
подигне, не би се усудио пону-
дити се ни један који није не-
имар, нити би се хтио болесна
тијела латити ко није вјешт ли-
јечењу, него ће се опирати, ма
их и много било који би силом
нагонили, нити ће се стидјети
свога незнања. А онај који хоће
да му буде повјерена брига о
толиким душама, зар да прије
не испита сам себе, него да при-
ми службу, ма био од свију и
најнеспособнији, само за то, јер
овај заповиједа, или онај нагони,
па да му се не замјери? Не ће
ли он и себе и њих бацити у
очиту пропаст? Док може и
самога себе спасти, он са собом
убија и друге. Па од куд се

може надати спасу? Од куд ће
опроштење добити? Ко ће нас
тад измолити? Можда они који
нас сад нагоне и на силу вуку?
Али баш и њих саме ко ће спа-
сти у оно доба? Та и њима
треба других, да би огњу из-
бјегли.

Да ја ово сад не говорим
ваљда зато да те плашим, већ
по истини, чуј шта говори бла-
жени Павле своме ученику Ти-
мотеју, правоме и љубљеноме
своме сину: Рукѹ не мећи брзо
ни на кога, нити имај удијела
у туђим гријесима ⁵⁵⁾! Видиш
ли од каквог сам ја не само
приговора, већ и казне, колико
што мене стајало, спасао оне
који ме хтјели догле довести?
Јер као што избранима не по-
стоје за обрану да рекну: ја
нијесам дошао позивајући се сам,
нијесам утекао јер нијесам
дошао, исто тако и онима
који постављају (хиротонишу)
не би ништа помагало ако би
рекли да нијесу постављенога
(хиротонисанога) познавали. Већ
баш с тога, што су га унапри-
једили не познавајући га, кри-
вица бива већом и тобожња
обрана отешчава оптужбу. Није
ли зар непадетно, да онај који
би хтио само роба купити и
љекаре пита, и јемце за купо-
вину тражи и сусједе распитује,
и са свијем тијем да се не за-
довољи већ и подоста времена
за кушање тражи; а они који
треба кога да намјесте на ова-
кову службу, да му насумце и

55) I. Тим. V. 22.

од ока, да се некоме учини по вољи, или због пркоса другима, посвједоче ваљаност и да га приме не чинећи никаквог даљег испита? Ко ће нас дакле тада измолити, кад и они који би нас требали заштитити требају заштите? Према томе ваља да и онај који хоће да поставља (хиротонише) много испитује, а онај који хоће да буде постављен још много више. Јер и ако има бираче за другове у казни кад у чему погријеши, ипак се ни он не ослобођује од казне, већ ће претрпијети још и већу, осим ако се бирачи нијесу руководили каквим људским обзиром и радили противно ономе што су увиђали да је боље. А кад би се у томе случају не би намјестили недостојнога та мјерно, под каквим било изговором, тада они који су недостојног намјестили подпадају под исту казну, можда још и већу. Јер ко даје моћ ономе који ће цркву да упропашћује, тај ваља да буде и одговоран за све што овај учини. А ако он за ништа од овога не би био крив и ако би рекао да је заведен био мишљењем свијета, ни тада не би остао некажњен, већ би добио нешто мању казну од постављенога (хиротонисанога). А за што? За то, што није ништа чудно да бирачи буду на то заведени лажним мишљењем, али избрани не може рећи, да он себе није познавао, исто као ни други. И с тога, што му предстоји тежа казна него ли онима који су га намјестили, треба он да држи

над собом строжији испит, но они, и ако би га они по незнању нагонили, ваља да им приступи и тачно им каже све разлоге, чиме ће их извести из заблуде и доказавши да је избора недостојан, избјегнути терет толиких послова. Кад се има савјетовати о војничким, трговачким, ратарским, или другим земаљским пословима, за што тад неће да изабере ни ратар пловидбу, ни војник ратарство, ни крмар војевање, ма му се и хиљаду пута смрћу пријетило? За цијело с тога, што сваки предвиђа опасности од своје невјештине. Кад се дакле тиче штете у ситнаријама, толико ћемо бити опрезни и нећемо се докорити приморавању онијех којима се силе; а кад онима који не знаду руковати свештенством пријети вјечна погибија, хоћемо ли се још подобијно и лудо подврћи толикој опасности, изговарајући се на туђе присиљавање? Али нам то неће примити онај који ће нам негда судити. Јер ми треба да покажемо много много више опрезности у стварима духовним, него ли у тјелесним, а овако испада да не улажемо ни подједнаку!

Па реци ми: кад би ми држећи неког за неимара ко није неимар, позвали га на тај посао, а он пристане, те лативши се одмах материјала спремљенога за градњу, исквари дрво, искриви камење, а кућу тако подигне да се одмах сруши, да ли би му било доста за обрану што је од других принуђен и што није

дошао непозван? Никако. Па и право је и праведно. Он је требао одбити, ма га други и звали. И пошто онај који је искварио дрвље и камење нема никуд прибијећи да не да задовољштине, зар се онај који је душе погубио и немарно градио нада, да ће му помоћи да избјегне казну то што су га други принудили? И како да то не би било преко мјере лудо? Ја на име још не додајем, да нико не може присилити онога који неће. Али нек буде да је неко, будући изложен великоме насиљу и многовреним доскочицама, морао се уловити, неће ли га бар то избавити од казне? Немојмо, молим те, немојмо се сами толико варати, нити се претварати као да не знамо ни оно што и најмања дјеца знаду. Јер за тијело неће нам ни једна изговорна незнање ништа помоћи на суду.

Ти нијеси сам тежио да добијеш ту службу, познавајући своју слабост? Добро и лијено. Но знајући то, ти би се морао уклонити, ма те други и звали. Или си ти био слаб и неспособан док нико није звао, а чим их се нашло који би ти подијелили част, одмах си постао јак? Смијешно је то и бенасто и достојно највеће казне. Та за то Господ и опомиње онога који хоће кулу да гради, да не удара темеља прије но што прорачуна свој иметак, како не би да много повода онима који туда пролазе да му се смију ⁵⁶⁾. Но његова

штета остаје на подемјеху, а овдје је казна огањ вјечни и црв који не умире и шкргут зуба и најцрњи мрак и растргавање и прибијање к лицемјерима.

Али моји тужитељи не ће да знаду ништа од овога, иначе би престали кудити онога који неће лудо да погине. Не расправља се ту сад о старању за пшеницу или јечам, нити за волове и овце, нити што год томе слично, већ о самоме тијелу Исусовом. Јер црква Христова, по ријечима блаженога Павла, тијело је Христово ⁵⁷⁾; и коме је оно повјерено тај треба да га развије до најбољег стања и изгледа њепоте пазећи на све стране, да ма каква пјега или мрљина ⁵⁸⁾, или друга каква мана, не пакази ону њепоту и доброту стање. И шта друго, него да његовим силама људским покаже достојна његове главе, бесмртне и блажене? Јер кад се они којима је стало до атлетске снаге служе и љекарима и учитељима хрвања и строгом диетом и непрестаним вјежбањем и на хиљаду других ствари пазити имају (јер и најмања маленкост, ако је превиде, руши и брка све), то како ће они који на његу добију ово тијело, које се има борити не са тјелима већ са невидовним силама, сачувати га неповријеђена и здрава, ако немају надчовјечанску врлину и не познају сваку љекарију која је души корисна?

⁵⁶⁾ Лука, XIV. 28, 29.

⁵⁷⁾ Колош. I. 18.

⁵⁸⁾ Ефес. V. 27.

Глава 3.

Или ти не знаш да је ово тијело подвржено многоврснијем и болестима и искушењима, него ли наша пут, и да се лакше но ова квари и да теже исцјељује?

За оне који ова (наша) тијела лијече пронађене су и разне љекарнице и спреме разних оруђа и згодна храна за болеснике; често природа ваздуха поможе да болесник оздрави, а који пут и сан који је дошао у згодно вријеме ријеша љекара свакога труда. А овдје не може се на ништа од тог мислити, већ поред дијела има само једно средство, један пут за лијечење, — учење ријечју. То је оруђе, то храна, то најбоља благодат ваздуха, то је мјесто љекарнице, то мјесто ватре, то мјесто гвожђа; и ваља ли жећи и суну, свијем се треба послужити, па ако то не помаже, све остало биће залуд. Тијем подижемо и душу која је пала, и укрођујемо ону која се распалила, и одрезујемо што је сувишно, и попуњујемо недостатке, и чинимо све друго што је потребно за здравље душе наше. Туђи живот може побудити на сличну тежњу за бољим животом, али ако душа болује од кривих догмата, ту је од велике потребе ријеч, не само за сигурност својих, већ и за спољашњу борбу. Кад би ко има мач духа и штит вјере у толикој мјери да би могао чуда чинити, те чудноватошћу запушавати уста бесрамника, тај не би требао помоћи од ријечи; па

ни тада није на одмет сила њезина, него и врло потребна. Јер и блажени Павао свуд је њоме радио, и ако су га свуда прослављали ради чудеса. И један други из истога збора опомиње, да се ваља побринути за ту силу, говорећи: Готови будите на одговор свакоме који вас запита за разлог надању у вама ⁵⁹). И сви скупа нијесу ради ничег другог повјерили онима који су били са Стеваном старање о удовицама, него за то да би се сами могли занимати службом ријечи ⁶⁰). У осталом, ми се не би за то бринули, кад би имали чудотворну моћ. Али, кад од те моћи нема ни трага, а непријатељи могу са свију страна неспречно нападају, одмах је потребно да се њоме (ријечју) заштитимо, како нас не би рушиле непријатељске стријеле, и да ми

Глава 4.

Због тога се морамо много трудити, да се ријеч Христова богато усели међу нас ⁶¹). Јер ми се спремамо не за једну врсту борбе, него је тај рат многоврстан и разни га непријатељи распирују, па се не служе сви ни једнаким оружјем, нити су стали да нас на један начин нападну. За то ко хоће са свима да се бори, мора познати вјештину своју; мора бити и стрјељач и праћкар, и четник и водник, и војник и војвода, и

59) I. Петр. III. 15

60) Дјела апост. VI. 4.

61) Колош. III. 16.

пјешак и коњаник, вјешт борби на мору и на бедемима. Јер у војничким ратовима одбија сваки навалe тако, какву је задаћу добио; оvdје пак није тако, већ ако онај који хоће да побиједи не познаје све врсте вјештине, ђаво ће умјети са једне једине стране, ако је случајно превиђена, увући своје гусаре и расијати овце, али не ће, ако опази да је пастир у својој струци вјешт и да добро познаје његове доскочице. С тога се треба са свију страна добро оградити. Јер и град, док је утврђен са свију страна, смије се онима који га нападају, налазећи се у потпуној сигурности. Но ако ко провали стијену, ма само колџик враташца, нема му више сигурности од зида, макар он и знао да је читаво. Такав је и град божјим. Опасује ли га са свију страна, мјесто зида, окретност и мудрост пастирева, тад ће сви покушаји непријатељски свршити срамотно и смијешно и они који су у њему остаће неповријеђени. Но ако га ко успије и дјелимично порушити, рушећи одатле (тако да речем) и све остало, и ако га неће сасма разорити. Јер каква је корист ако се он храбро бори против Јелина, а Јудеји га пљачкају, или ако побиједи и једне и друге, а Манихеји буду плијенили, или ако савлада и ове, буду ли они који уносе судбину ⁶²⁾ давили овце које су

унутра? А на што и набрајати све јереси ђаволске? Ако их пастир не зна сретно све одбити, моћи ће вуц и помоћу једне једине прождријети већину оваца.

Па код војника обично се увјек очекује пobjеда или пораз онијех који се бране, или онијех који нападају; а оvdје бива са свијем друкчије. Јер више пута борба против другијех учини да у потпуном миру и спокојству постану побједитељима они, који у почетку нијесу ни улазили у битку нити се ишта трудили, и ко у томе нема много вјештине, преобден сопственим мачем, постојећи смијешан и пријатељима и непријатељима. На примјер (што ми је рекао покушаћу ти разјаснити и примјером), они који су у њиховој глупост Валентинову и Мојсијевој, и сви који од њихове болести пате, избацују закон који је Бог Мојсији дао из списка божанских књига; а Јудеји толико га штудују, да ако вријеме и не дозвољује држати га у свој пуноћи, они и против воље божје за њ устају. Црква пак божја, избјегавајућ оба двије крајности, иде средином, те се не да нити ујармити у његов јарам, нити допушта да се исти грди, већ га хвали ма да је и укинут, јер је некад до извјесног времена био користан. С тога, ко хоће да се бори с једнима и другима мора познавати ту умјереност, јер, у намјери да поучи Јудеје да се у невријеме држе старог законодавства, ако га стаце безобзирно напада-

62) Оvdје мисли на Стојике, који су добивали присталица и међу хришћанима, као што се види баш из Златоустовљевих (шест) бесједа „о судбини“.

ти, радиће не мало на руку јеретицима који хоће да га хуле. А ако га стаје прекомјерно хвалити и престављати га као потребна још и данас, у тежњи да овима запуши уста, отвориће уста Јудејима. Они опет који лудују лудилом Савелијевим и бјесне Аријевим бјеснилом, отпали су и једни и други ушљед неумјерености од здраве вјере; оба дијела задржавају име хришћанско, но да им се испитају догмати видјело би се, да једни нијесу ништа бољи од Јудеја, осим што се само по имену разликују, а други да су врло налик на јерес Павла Самосатског, а и ови и они далеко од истине. Па велика је и овдје опасност, узан и титанска опасност, није малена зетска кад хоћеш једнога да обориш, да те други не рани. Јер ако ко рече да је божанство једно, Савелија ће одмах ту ријеч употријебити за своје лудило; а ако опет ко дијели, говорећи да је друго Отац, друго Син, а друго опет Дух свети, одмах се подиже Арије преврћући разлику у лицима у промјену бића. Али се треба клонити и избјежавати колико безбожно слијевање онога, толико и безумно дијелење овога, исповиједајући и једно божанство Оца и Сина и Духа светог и признавајући три ипостаси; јер тако ћемо моћи сузбити нападање обојице.

Могло бих ти навести и друге још многе борбе, из којих

се одлази са хиљаду рана, ако се не бори храбро и мудро.

(Свршиће се.)

О ВРАЊИНСКОМ МОНАСТИРУ.¹⁾

Једна из 12 епархија, које је Архијепископ Српски свети Сава у српскоме народу подигао, био је и *Врањински манастир* у области зетској, налазећи се у двије пирамидалне главице, заокружене водом у Скадарско језеро (блато), гдје су за времена Црнојевића док им је столица у граду Жабљаку била и митрополити зетски живјели, док је напоследку моћ турске превласти над српским земљама 1482 године овладавала, и народ је у борби против турака подлегло. А Црнојевић немогући се одржати у граду Жабљака, као и зетско митрополија, пресели се у садашњу Црну Гору на Цетињу 1484 године, где се под „*Орловим Крстом*“ очувала народња слобода и православна црква. Историја је поникла данашња раширена српска област витешка Црна Гора.

Последњијем ратом кога је водио витешки **Књаз Никола I.** за ослобођење своје угњетане браће, и после толиких побједа одржатих над турцима, добио је и ово острво у Скадарском језеру, са тврђавом **Лесендром**, који бијашу Албански кључеви, на језеро према Црној Гори као стратегијска тачка.

На темељу бивше митрополије зетске, која је непријатељем разрушена била, узимајући малу црквицу, у којој су долазили православни на-

1) Народно предање држи да је први Епископ Зетски **Иларије** љубимац Светога Саве оазидао манастир Светога Николе у Врањину којег је Свети Сава рукоположио; но вјешти испитачи српских старина тврде да је пренесена столица Зетске Митрополије из Краине у Врањину, па после на Обод, а 1484. године на Цетиње.

сељеници Врађинаши и Зећани, ограђена је била јака турска тврђава, гдје се вио османски полумјесећ, и гдје је живјело 120 турскијех стражара, док нијесу после толики жртава и крваве борбе напустили Врађину и Лесендро. —

Кад су Лесендро и Врађина отети, породи се племенита мисао у витешкога Књаза Николе I., да подигне цркву и манастир на истоме мјесту, гдје је била Зетска митрополија, и нареди да се за тај посао почне приуговљавати нужни материјал, те тако се овај величанствени споменик владалачке побожности, црква и манастирско здање, 1886. године доврши.

Црква је источно на једноме брдашцу узвишеном више воде од блата (језера) тако званом „*Курношница* и „*Јажмак*“ подигнута, која се путнику при погледу са студенаца као и са сваке стране у облацима види подигнута, дајући врло сјајан и пријатни поглед. Црква је дуга од прилике 20 а широка 12 метара, сва има врло фини фаянзи са свих страна зид, као и звоник за три повећа звона. Она је посвећена светому Чудотворцу *Николају* (пренешеније моћи св. оца *Николе*) и зове се њен празник „*Врађински Николдан*“, познат у свој земљи, који пада сваке године 9 маја. Више врати исте цркве стоји једна, вјешто изрезана, каменита плоча, са сљедећим надписом:

„Сей храмъ святаго чудотворца „*Николая*, воздвижесе повелѣниемъ „*благовѣрнаго Государи Князя Чер- „ногорскаго Николая I. Петровича Нѣ- „гоша*, на семъ мѣстѣ нѣкогда бившей „резиденци, зетскія митрополи, въ „лѣто Господнѣ 1886.“

Манастир је, ниже брда неколико метара, на мјесто звано „*Игриште*“ сазидан, на два ката са врло солидним и пространим собама, којих има 15 са великим у средини салоном.

Из овога манастирскога здања, на јужној страни виде се очаравајући висови тако звани: *Голмијска* више села *Лекићи* и *Поповићи* у црмничкој *Нахији*, издигнути са поноситим из-

гледом више широкога блата, а до ових висока планина *Румија* више Бара града, гдје се износи онај значајни „*Мрковски крст*.“ да се о Троичину дану закрсти православним свештеником водина, при којој свечаности све три вјероисповјести присуствују²⁾, *Петубала* врх, више развалина краинскога манастира, гдје се развалине и данас у Краини виђети могу, према *Топал-гори*, гдје је садања граница *Црне Горе*, при *скадарском језеру*, а све ово дава врло пријатан романтичан поглед као у *Цариградском босфору* или у *питомој Боки Которској*.

Више цркве и манастира уздижу се двије заошпиљасте главице, по дну широке и округле, које имају сјеверно *Мали врх* *Врађина* па *Велики врх* у двије чести раздијељена, са сваке стране водом од блата заокружена. На дну исте *Врађине* налазе се и развалине турских тврђава: *Бегини шигле* и *Ковѣлице* познате у народним пјесмама кад су храбри *Цеклићани* чете водили по *Скадарском језеру*. У обје ове *Врађинске* главнице налазе се двије бездање пећине са великим просторијама, и мала пећина у *Мали врх*, гдје при великом поводњу, кључа (избија) вода на сва уста ове пећине, кроз 12 до 15 сати, да из унутрашњости избацује велико камење, које се низ стране *врађинске* сваке године виђети може. —

Преко брда на западној страни налази се село *Врађина* од 80 домова насељених из разнијех браства и племена у *Црној Гори*, који имају земљу орачицу, само 300 рала — дана копања, која се већином под водом у блату налази. Народ је врло сиромашан, храбар, и мукотрпан, коме је једини главни производ *риболовство*, о чему *Врађинаши* и живе *довећи*: *скобаље*, *крапе*, *јегуље*, *пастрве*, *кљенове*, *свраге*, *лоле* и *брцаке*. —

2) Сравни ово с онијем што је казано у II. свесци „*Просвјете*“ на стр. 45 првом ступцу у трећој тачки, која почимље ријечима: „*Црна нам гор* . . .“ и т. д. Уред.

У овој опћини подигнута је у новије вријеме црква Светога *Николе*, којој је парох врло ревносни свештеник г. *Стефан Кнежевић*, који се назад 26 година у овај народ из Грађана доселио. Ова опћина обичавала је сваке године носити крсте после службе 9 маја, те су до подигнућа врањинског манастира, крсте носили по врху висова уздуж цијелога острва; а од подигнућа врањинскога манастира иду из парохијалне цркве између два врха врањинска, и дођу, испред саме службе на 9 сати у Никољски манастир, те тако пронеку свечану литију око манастирске цркве, у које вријеме звона манастирска славе за народнога кретања, и док се овај свечани обред изврши.

Недалеко од Врањине налази се у благу између Жабљака и Врањине са сјеверне стране острво Кум, манастирић, гдје су се Црнојевићи у Успенској цркви сахрањивали, гдје се и данас њихове гробнице сачувале могу.

О овоме манастиру и крстопосеба доста лијепијех података и старина г. Архимандрит Дучић, који у својој књизи „*Књижевни радови*“ опомиње млађи нараштај и учена српска друштва, да се проучи и опише српска Зета, као славна и знаменита српска област говорећи: „Зета, у којој је „постала прва српска краљевина, „која је дала српском народу толике „народне владаоце, у којој се је раз- „вила, прва српска државна снага, „јунаштво, сјај, и слава, у којој се је „родио наш славни Немања, уједини- „лац српскога народа, и која је пуна „сваковрснијех старина и споменика, „не само српских, него римских и „грчких занемарена је и непроуче- „на. —“

Ф. Радичевић.

ИСТОРИЈСКЕ ЗБИЈЕШКЕ О КАСТРИКОТИЦИ.

Пише:

Митар С. Вукчевић.

I. Бери.

Пространа Зетска равница прелази на зап. преко ријеке Мораче под именом Љешкопоље, а ово опет преко ријеке Ситнице (у горњем току Матица) у размаку од Широког брода до Веленице, дужином до подножја Кеџана (брдо) под именом Бери. Бери су, као какав залив, одвојени од Зетске равнице, ка којему се са три стране спуштају не много високе, али стрме и кршевите главице. Дobar дио овог пољца засађен је виноградом, који је чувен са својијем добрим вином. Западним дијелом кривуда један поток који носи исто име „Поток“; а на истом крају у подножју Зетске главице налазио се манастир, којему се готово већ данас и рушевине српане. Мало даље на зап. од манастира налазила се је једна црквица, која се и данас виде рушевине, и која је у последње вријеме трудом и трпљењем народа Љешанског и Љешкопољског пренијета око 50 корака на југо-запад. Црква је средње величине са дивним звоником. Унутра је краси иконостас, којег су назад двије године израдили браћа Ђиновски, како су ми рекли, као најљепши и најскупоцјенији, којег су до тога доба израдили у Црној Гори. Храм је посвећен великомученику Георгији, а светковина се држи редовно на пренос мошти Св. Николе 9 маја. На ову светковину долази народ из Љешанске нахије, Љешкопоља, Подгорице, Зете и других околних племена, који се на св. служби у тишини помоли Богу, а после се отпочиње пјевање и играње уз хитро пуцање шестопука. Мјесто је баш дивно за скупштину, јер је у наоколо ливаде, која је у то вријеме окићена разноврсним мајским цвијећем, а по тијем цвијетним ливадама даје дебелог хлада многогодишње дрвеће дивно у редовима засађено, у

којему се хори пјесма храброг Црногорца и поносне Црногорке. На истоку од цркве, неколико метара над пољцем, виде се зидине од једне куле, која се на старој граници црногорско-турској подигла за вријеме блаженопочившег господара и митрополита Петра II, за Љешанске пандуре (стражаре). На западу Бера, далеко око 20 минута, налазе се Круси.¹⁾ У сјеверном углу Бера виде се развалине стародавног села Кастрата.

II. Кастрати.

Још у прастаро вријеме становници берских Кастрата преселе се од сиромаштва у Арбанију, јужно од Хота, а сјеверно од ријеке Пролифара до скадарског језера, које дијели Хумски залив од простране Зетске равнице. Мјесто то прозову именов старог огњишта — Кастрати.

На скоро после њихова пресељења оставе православну вјеру, а прима римокатоличку, које се зна отуд, што један од Кастраћана, Вукотица, пошто прима римокатоличку вјеру, врати се и насели заједно од Подгорице, на десну обалу ријеке Мораче, у Љешкопоље, у Доњу Горицу. Узрок, који га је опет повратио, непознат је. Он поново пријеђе у православну вјеру. Данас његови потомци живе на истом земљишту, има их неколико кућа, а цијела породица зове се Мугоши. Од куд су добили тај породични назив, не зна се, ако њихов предак, како је исповиједао римокатоличку вјеру, није носио и арбанашко име, те по њему и цијела породица прозвала се Мугоши.²⁾

1) Знатно мјесто у историји Црне Горе због боја 1796 године у којему је погинуо Махмут Бушатлија самовани везир арбански. Митар.

2) Неком приликом упитам једног Мугошу одакле су родом. Овај, као са неким поносом, одговори ми: „вала ми од Кастриота.“ Ја, као бајаги да нијесам о том ништа чујао, почнем му то побијати. „А ноди ја,“ — настави, — „кад једном Господар долази у Љешкопоље, пита не — оклен сте ви? — Вала ми, Господару, од Кастриота, рекосмо му.“ — Што вам онда рече Господар? пита га. „Он нама вала ништа, но пита Раичевиће оклен су они.“ и т. д. Митар.

Кад су се Кастрати иселили из берских Кастрата, из Љешанске нахије, и населили у Арбанију, јесу ли нашли кога на том земљишту, или је било пусто, или су се у почетку борили с киме год, непознато је. У почетку како су год прошли, зна се, да су се доцније показали одличним јунацима на бојно поље, те, као у Арбанији, задобију лијеп глас, да је доцније њихово име звечало од уста до уста кроз цијелу Арбанију. Непобједним јунаштвом задали су такви страх Арбанасима, да су у (XIV. ?) XV. вијеку лако узели власт у своје руке и постали господари цијеле Арбаније, столицом у Кроји. Владајући дом прозове се по Кастратима *Кастриоти*.

Читаоци ће се сјетити из арбанске прошлости, да ниједан Арбанас није до данас имао уз велико јунаштво велики ум, да је ишао на ону степен и степен, на којем видимо Кастриоте и Бушатлије, што су добро војници и писци Кастриота, доказавши, да су Кастриоти Срби, — али од ранијих, као Срби, родише се у Арбанији, не слажу се, колико ми је познато. Виткош напишаше томе вјерних извора, па дакле је могуће, да су се Кастрати назвали Кастратима по пресељењу Кастрата из Љешанске нахије, а, како мало час рекох, Кастриоти по Кастратима. (Као Бушатлије по селу Бушати). Преселивши се Кастрати као сиромаси, а још у оно вријеме, на оно земљиште, нема сумње да се гдје што биљежило о њиховом досељењу и родословљу, што би доцније као „вјерни факт“ послужило историцима. На основу предања не само Кастриоти него и Кастрати у Арбанији нијесу Арбанаси, него Срби — чисти, прави Срби.

Много се писало о Кастриотима али ја на основу предања, рећи ћу двије само о познатој монографији од проф. Пизани, коју је издао под именом „La legende de Skander beg,“ и у којој је доказао, да је *Бураф Кастриотић Скендер Бег унук Константина, који, како каже, био је „dominus Serviae.“* Ако је иоле ово пре-

даће приближно истини, прилика је да дјед Ђурђа Кастриотића Скендер Бега није могао бити „dominus Serviae“, него ће прије то бити слутња каквог старог писца или *.

III.

Крајем Берског пољца могу се виђети развалине и од других села, између којих су после Кастрата најбоље задржали име Ђаконовићи (ова је породица послуживала манастир, те се отуд и прозвала Ђаконовићи). Говори се, да се од ових налази данас једна породица у Малој Азији у Имирији; Пејановићи, који се преселе у Арбанију, а отуда се неки поврате у Подгорицу, гдје и данас живе; Берковићи, (тако су се назвали по Берима) који су се преселили на Враку код Скадра у Арбанију гдје и данас живе њихови потомци. Један од ових назад неколике године послао је берској цркви златну причешну чашу.

IV. Крусе

Пошто данас насељавају Беро становници Круса, то, као за народ, који је највиши узрок дао иселјављују берских старосједиоца, у прилог ових биљежака забавићу поштоване читаоце и о Крусима.

На много година прије иселјења берских старосједиоца досели се из Кроје (Круја у Арбанији) једна породица, и насели се у Љешкопоље на Стањевиће (ту се данас виде развалине од куле српско мухамеданске породице Користовића) и заузме велику просторију Љешкопоља.¹⁾ На неколике године после његова доселјења, наиђе туда некаква чета, која на ријечи Ситници у близини Стањевића остане неколика дана. На једном се разнесе глас, да је чети нестало једног друга, којег после нађу утопљена у, доцније прозвате, Користовића вирове. Најближи житељи, које је доселјењем

1) И данас се може чути од постаријих људи, гдје то земљиште назива „Круске шуме.“

био стијеснио, поплаше нашег доселјеника, да ће, као најблиски чети, морати јој платити или „тезиман“ (новчани откуп за крв) или главом. Овај, и по себи можда доста плашљив, преко ноћ попртља све своје, и побјеже са свом породицом преко ријеке Ситнице. Кад је дошао на Берско брдо, види, да је од чете спасен, а мјесто му се свиди за живљење, те ту учини друго насељење. Ово новонасељено мјесто назову по Кроји — Крује. Доцније скроји српски језик од Крује — Круси.

Потомци првог Крусе били су вриједни, радни и доста штедљиви, те су с тога живо заузимали земљу на берском пољцу, да су доцније све старосједиоце берске, неке прије, а неке после, приморали на иселјављење, тако да данас ниједна фамилија од старосједиоца не живи у Берима.



НАРОДНО БЛАГО. *)

Народне причалице ЗЕЛТАЗИНИУ. CRNOJEVIĆ

Било једно момче — сутурасто — жива бестуринна. Вазда је клечао дома, никуд по пријатеља одио није. Рекне му жена један пут: „хајде жимно, пођи бар у тазбину нећете посјећи тамо!“ Он крене но како су били сиромаси, то није имао никаквих халина, осим прреног руха. Идући путем сретне циганина, који га запита: „а ће ћеш?“ „Ја у тазбину.“ „А да и ја ћу у попа, рекне циганин, (поп је оно-

*) Осим оних прилога, које смо примили од г. Златичанина и г. професора Ковачевића, добили смо још од неколика наших вриједних учитеља и родољуба толико народних причалица, јуначких, женских и шаливих прјесам, пословица, изрека и т. д., да би смо могли обилату књигу тога блага и бисера објелоданити. — Из свега срца захваљујемо г. г. сабирачима, и међу тим их обилешћујемо, да ћемо употребити за „Просвјету“ кад нешто од једнога а кад нешто од другога, и тако ћемо од времена до времена настојати, да свакога задовољимо.

ме таст био.)“ „Па таман лијепо, рекне циганин, ми ћемо дакле заједно.“ Идући напућу покрај једне крушке. „Хајде, рече циганин, попи се на ту крушку, да убереш крушка; јер немамо што дјечи дати из рука.“ Он се попи, но како је на њега било пртено рухо; то све о чограљима крушке, раскубе на себе, те расперут у тазбину, јер се није смио од жене кући вратити. Кад дође у тазбину дјеца му се почну смијати. Он не могући их подносити, упути се и дође дома. Разумјевши жена за његов каштиг поново га обуче, и испрати опет у тазбину. Он као и пре сретне у путу другог циганина, који је кренуо истом у попу и с њим исти разговор заведе, као и с' првим. „Нећу, рече, с тобом јер сам тако и прије са једним одио; те ми је учинио, те су се са мном дјеца спрдала, и пође сам. Кад сједне, дјеца су покрај огња све говорила: „Зет наш има гаће.“ Немогући он опет то некрестано пуцкање подносити, дође дома. Видећи му жена, да је омах дошло ревеће му: „хајд' уклине, мој уклине, брзо ли дође!“ Он одма, не проговори ништа, нег узме сјекиру и врећу и пође у планину, те ваздан дуги сјеци гору и теши клине, док цуну врећу напуни клина, и донесе у вече кући. Видећи му жена, да је збиља бестија, рекне му: „Хајд' укоре, мој укоре;“ он ти одма зором сјутри дан узме врећу и сјекиру, те гули гору, љушти коре и пуни врећу, коју је у вече једва могао кући довући. Кад му види жена, што је опет урадио. „Хајде несрећо Божја, рекне му, хајде, свуће на зли пут поша', да залудан ли си, видиш ли, да како се други „љући“ промећу и раде?“ Он онда узме једну једиту поњаву те су имали, па је пробучи те се све на једну њиву по ваздан кроз њу промећи, док га није жена виђела и угнала у кућу, да се с њим свијет не калижи.

Двоје дјеце и баба.

Отац и мајка оћерају један пут двоје дјеце из куће, и они стркну по планини, и нерадећи потрефе на једну

пећину. Уљегну унутра у пећину, у којој нађу једну бабу, ње је само-сама живила. Баба та била је богата жена, и овесели се дјечи. Пошто јој дјеца испричају како су их родитељи оћерали. Онда им баба дарује по једну скрињу и рекне им: „хајдете опет кући дарујте ову скрињу мајци, а ову оцу;“ па ве неће више ћерати. Беца завргну скриње, дођу дома, дарују једну оцу, а другу матери. Мајка кад своју скрињу окључа, скочи змица из ње и удави је, а отац кад његову отвори нађе велико благо, те су тако отац и дјеца срећно живили.

Поп и Шого.

Неки поп имао једног слугу, који се је звао Шого. Овај Шого пође један дан, да чува свиње, и у путу сретне се на трговце, којима он продаје све свиње само окине им репове; пође један батлак те пободе све репове у глибу. У вече, кад дође кући, исприча попу, како су му се све свиње подавиле, у једном глибу, и како им се ништа не види без репова. Поп рекоше: „Хајде, кад да их вадимо!“ Пођоше: Скуби; мичи поп, мичи Шого за репове; репови се скуби, а они падај на узнак. Видећи да не могу ништа, врате се дома. Поп онда оћера Шого из службе, и пође тражити другога слугу који му не би толике штете правио. Шого ти јадни преобуче се, и препријечи пут попу, те га далеко у пустињи сретне. Поп му исприча, како тражи слугу. Овај му се обећа, него пошто му каза да га зову Шого: „Нећу те, рече, никако; ситан сам ја тијех Шогова до главе, и поп продужи пут, а овај га опет претече. Заведе поп с њим исти разговор, као и пре; и видећи поп, да сријета све људе, којима је име Шого, хајде рече, да овога узем, еда не буде као онај и поведе га дома. Сјутра дан нареди му, да чува козе, али да свака у вече од ситосте дође играјући и скачући. „Хоћу“, — рече Шого, — пушти козе, узме косјерић те с њим свакој посијече по једну ногу, те у вече ти све

козе скачући дома. Кад видије поп оћера и тога, и више није тих злосретних једноимењака примао. —

Бабије бајалице.

Баба лијечи ударац или набој.

Била једна баба, име јој је било, чини ми се Андријана, родом из Приморја, а удата да речемо у наше село. Кад би се коме навргао путник (ударац) у кам ударио, или набој, онда је она одма трчала тамо, узми совиљу — шупље дрвце од статива, којим се потка промиче — из три пута је дирала рану са том совиљом, и одмицала на се и говорила: „Усту на се,“ из три пут; па онда: „Бјеж отолен, зла натруно:

„У висинске висине,

У дубинске дубине,

У морске пучине.

Ђе кочот не поје,

Ђе во не бучи,

Ђе крава не риче,

Ђе се Бог не моли,

Ђе се ђеца не крсе.

Онда опет из три пута: „бјеж’ отолен зла натруно:

Да те ћерају девет бабица су девет стапчића;

Девет невјестица са девет кућџица;

Девет ђетића са девет сјекирица;

Девет ђевојчица са девет иглица.

Да те туку,

Да те бију,

Да те сјеку

Да те боду. Да те ниђе нема!“

И ако је случајно бивало боље; то се је бабиној маштанији приписао.

Народне хумористичне пјесме.

(Из Мораче.)

I.

Хусеин владика.

Поранио Хусеин владика
Прије зоре на петнајест дана,
Па изведе вранца бијелога,
Оседла га седлом по трбуху,

Заузда га ђемом испод репа,
Па се њему међу уши бачи;
Окрену га морем дебелијем,
Докле дође на сред мора слана,
Туна виђе чудо негледано:
Ђе бјежаху два печена зеца,
Ђераху их два хрта одрта,
А чека их Никола кадија,
Младо момче а сиједи браде, —
У руке му пушка без кундака.
Гађе пушком два печена зеца;
Не погоди два печена зеца,
Но погоди Хусеин владику
У чашицу у чело јуначко;
Мртав паде а здрав дома дође.
Жалило га четворо чељади:
Жалио га отац из кол’јевке,
Жалила га в’јереница мајка,
Жалила га остарала љуба
И жали га пуница ђевојка.

II.

Просочена ђевојка.

Село мало миловали,
Четте мало три године дана.
Село мишљаше, нико не виђаше.
Припази их црна тица кбсо,
Кбсо каза зеленој планини,
У планини ђетелини трави,
Ђетелина бијелим овцама,
Бјеле овце овчару чобану,
Овчар каза на суву путнику,
Путник каза на мору возару,
Возар каза хоћи на мунару,
Хоца каза селу маленоме,
Село каза ђевојачкој мајци. —
То зачула љепота ђевојка,
Љуто куне а проклиње тешко:
„Ој, ти кбсо, убио те ора’,
А планину убило вријеме,
Ђетелину осушило сунце,
Бјеле овце, изјели вас вуци,
А чобана посејкли хајдуци,
А путника ноге заболеле,
У мору се возар утопио,
А хоца се низ мунар сломио,
Село мало куга поморила,
Што је њима шћело кажевати! —

III.

Стоји рика са врх села бика
А дозива у дну села Ника:
„Погибе ти у планини Мићо,
Љувајући пребијеле овце! —

Бико рика а дозива Ника.
 Кад зачуо Нико рику бика,
 У вељу се прешу пагонио:
 По дну котла гребе гребаницу;
 У хитању је штету учинио,
 О пињати сломио ожицу.
 Па се загна сѣко на полицу,
 Да довати пламена анџара:
 За ножницу руком приватио,
 Оштро гвожђе бета на полици,
 А за пасом затаче ножницу.
 Па се загна јунак на наћвару,
 Да довати сјајна цевердапа;
 За цевердан руком приватио,
 Објеси га о раме јуначко,
 А табан му оста на наћвару.
 Па се загна Нико у подрумје,
 Да изведе суру бедевију:
 Не потрефи суру бедевију:
 Но потрефи гураву прасицу;
 Оседла је и нареди живо,
 Па се њојзи на рамена бачи,
 Удари је ногом и мамузом,
 Те полеће, ка' да носи крила,
 А Нико се по њој наосио.
 Би са земље камен дофатио,
 Хитро иде, у планину дође;
 Али су му Мића доукуле.
 Једна га је пушка погодила
 Под кољено на сред срца жнва,
 Друга на пас међу очи црне.

Андрија Јовићевић Учитељ.

Народне пословице и разне изреке.

Ако је све бог убио, није шалу.
 Ако не излаја, не измаја.
 Ако не умјем ткаћ', умјем
 зјат.' — Казала њекаква ткаља, кад јој
 је муштерија приговорио да је скупа
 и да јој је слабо ткиво.

Боља је и самота, него срамота.
 Боље је ситу у раду, него глад-
 ну у ладу.

Боље је: тамо га, него: камо га?
 Не умаљуј нечега, ма доцније и су-
 вишно било.

Види се из кога ће млијека ма-
 сло ударит.' — Синоним Вукове; Из јут-
 ра се види какав ће дан бити.

Више ваља подравак, него вазданак.

Врти му (или јој) се шушак око
 главе. — Вели се за онога, те је оптере-
 њен мислима, морајући да нешто
 озбиљно испослудје. — У „Народном
 Благу“ Капетановића: Врти му се
 капа на глави. Вуче се као пребијено
 псето. Види у Вука: Вуче се као
 пребијена змија. — У 5. књизи „Брат-
 ства“ другог је знамења и гласи: Вуче
 се као недобјена псина.

Далеко је (то од мене), к'о од
 себе добра срећа. — Вели се, кад се ми-
 слима да је нешто немогуће постићи.
 Доћ ће маце на сланину. — При-
 јетња: опет ћеш ме требовати. — У
 Тарасића: Доће масе на salatu.
 Дршке, к'о риба на просуљи. —
 У „Пар. Валису“: Дршке као риба на
 остима.

Ђе је (или: има) затвора, није
 (или: нема) потвора.¹⁾

Ђе ће гроз', но под лозу. — У
 Вука: Ђе ће крушка, но под крушку.
 Ђе је пошло јуне нек иде и узје.

Из збирке В. Радојевића.

1) У Вукову рјечнику нема ријечи потвор.

В. Р.

Л И С Т А К.

БИЉЕШКЕ ЦРКВЕНЕ.

Тронар и кондак Светога Петра чудотворца Цетињскога. — Многи наши парохијални свештеници изјавили су жељу, да би се у „Просвјети“ допунила једна њихова свештеничка потреба, са печатањем „Тро-

нара“ и „Кондака“ Светога Петра чудотворца Цетињскога, који би се у очи, и на дан престављења Светитељева при Богослужењу сваке године 18 октобра у цркви цјевали. ¹⁾

1) Одзивајући се радо тој жељи наших свештеника доносимо ево те двије црквене молитве на јавност у нашем листу. Уред.

Тропарь гласъ 8. — 2) Приидите днесь о православный торжественнѣ да возвеселимся, и да увидимъ всечестныи и прехвалныи добродѣтели, труди и подвиги, Черногорскія страни свѣтланика пресвѣтла, иже во Архиреехъ великаго Петра, достохвалнаго пастрия и учителя, тѣмже убв въ Черногорскую страну сошедшеся, днесь пѣснено да восхвалимъ; яко бо дивно сотвори Господь его во святыхъ своихъ суца въ Земли четверолѣтна показа намъ петлѣна, того молитвами Христе Боже нашъ спаси и помилуй души наша.

Кондакъ гласъ 3. — Насладимся вси днесь Божественнѣ о святолюбци, яко въ настоящее время показа намъ небо, предивнѣи и нетлѣныи мощи, чуднаго святителя, и таниѣ Божественныхъ строители, Петра Јерарха Христова, тѣмъ убо Черногорскую звѣзду пресвѣтлую, днесь намъ изъ гроба возсіявшую, въ пѣснехъ возвеличимъ, и яко великаго душъ нашихъ попечителя и тепла молитвенника угодника, ѣму воишоуе и умильно глаголюще новоявлене въ святыхъ Петре свителю премудре, Черногорскыи повѣдо, молимъ тя, ихже многими труди и подвиги твоими упаслъ еси, и за вси православныи, во еже спастися душамъ нашимъ.

Посве би добро било, да сваки од свештеника што буде по народнем причању знао, односеће се на живот Светога Петра чудотворца Цетинскога, чега доста у Црној Гори има, тачно побилежи и канцеларији Митрополије што приђе пошаље, доклен то причање живо у устима народа као светом успоменом постоји, почем га цјелокупни народ Црногореки и Приморски са највећим пијететом и побожношћу спомиње, те га у највећим невољама у помоћ призива говорећи: „*Помози ми Боже, и Велики Свети Пешре!*“ знајући са тврдом вјером, да Његов

2) Говори се: да је овај тропар и кондакъ саставио Архимандрит Цетински покојни Петровије Лујановић врло образовани Србин из Војводине, и то посље открића светијех моћи, кад је лично видио цјелокупно тијело Божјег угодника, Ф. Радичевић.

свети дух и данас бдије и осјењава вјерне своје Црногорце и околни народ, који највећу наду у Њега полагају, који је при смрти наредио да његово тијело покрива плоча са надписом: „Здѣ ночиваетъ любитель своего рода.“

Кад би се тај материјал прикупио и што приђе послао, онда би се од вјештога и научнога писца и служба Светитељева написала, по којој би се на дан преставлења 18 октобра свечана служба у Црној Гори по црквама сваке године држала.

Ф. Радичевић.

Приложници црквама. — *Томица Миров* из села Кујаве приложи храму Светог Великогученика *Георгија* један велики крет од кинезског сребра.

Станко Андрић Павићевић из Дола приложи храму Светога Великогученика *Георгија* у Доли крет са етосом од кинезског сребра.

Милош Томичина Перовића из Бороњине, приложи храму Светога Великогученика *Георгија* у Творилу једну високу цјеличацу.

Опћина Творилско-Кујавска у Бјелопавлићима, приложи у поправци храма Светога Великогученика *Георгија* у Творило, све што се потроши да новцем исплати.

Читуља помрлих свештеника. — Новембра 12 преселио се у вјечност *Милован Поповић* парох Велички у Васојевићима. Покојник био је стар 70 година. У својој свештеничкој дужности био је ревностан, а иначе врло побожан и примјеран свештеник тако, да је код својих парохијана оставио лијепу успомену. Нека је вјечни покој праху његовоме!

Упразњена парохија Величка привремено повјерена је *Сазу Поповићу* најближему свештенику оне парохије.

— Децембра 7 преселио се у вјечност свештеник Комански *Саво Бурић* од сушнице. Покојник је био стар 35 година. Свршио је Богословске науке на Цетинју, био је свештеник најприм-

је Спушки, а после био је премјештен у Комане.

Упразњена парохија Команска привремено предата је у душестаратељство умировљеноме свештенику *Јовану Радуловићу*.

ВИЉЕШКЕ ШКОЛСКЕ.

Вечерња школа. — На предлог г. Јована Рогановића, управљајућег учитеља цетињских основних школа, да се отвори *вечерња школа* главни школски надзорник г. Ђуро Поповић примио је тај предлог са задовољством што му само на похвалу може служити, и поднио је то на одобрење високом министарству Просвјете, које је и усвојило, те је у споразуму с председником општине г. Божом Новаковићем усвојио г. Рогановићев предлог у начелу и појединостима. Врло се радујемо, што се та новина сада и код нас јавља, а која већ однеко постоји по свима свјетским варошима, а за то се има захвалити предмети г. Јоска новићу, а не мање и г. Ђуру Нововићу и г. Божу Новаковићу, који су га у томе својски потпомогли. Циљ је главни вечерње школе морално образовање напуштене дјеце, а по могућству уз читање и писање и други корисни предмети. Ову ће школу моћи походити и сви они, који дању морају да раде, те тако немају прилику у школу ићи. Ово ће за све њене походнице бити од врло велике користи, јер ће ту добити толико знања и поуке, колико треба да свако има за садашњи наш живот. Програм саме школе у појединостима нијесмо дознали, него ћемо то другом приликом изнијети. Жељети је, да се и остале вароши угледају на пријестолницу, а добро би било, кад би г. надзорник и осталим учитељима препоручио, да пораве у овоме сличном правцу.

Особито нам је мило, што чујемо, да се иде на то и да се отвори *дјечије забавиште*. Увјерени смо, да ће г. Надзорник и ову просвјетну уста-

нову, која је по дјецу од велике користи, као и горепоменуто, свесрдно потпомоћи, — у колико то буде могуће. —

Д. Ђ.

КЊИЖЕВНОСТ.

Примили смо следеће књиге: 1)

О разлозима који раскидају брачну везу и о судском поступку у парници за раскид брака. — Написао *Тома Алагић* прота и професор Богословије. Прештампано из „Извјештаја ерпско-православне Богословије у Релџу“ за годину 1891-92. Сарајево. Земаљска штампарија 1892.“ — Ова је књига врло важна за свакога свештеника; цијена јој је само 50 новчића или 1 круна и продаје се у „Првој ерпској књижарници Јакова Хаџи Трпковића у Сарајеву.“ — Ми је најтолије препоручујемо нашијем свештеницима у Црној Гори, као и свима судијама пред које долазе брачне парнице, које ваља у духу православне цркве ријешавати.

Ова врела богаства. — Seljački Razgovori, napisao pop E. M. Vusio. Ciena 20 novč. U Zadru tiskarna J. Wodicka. 1892.“ — Књига је занимива за свакога тежака, пошто се оснива на оној народној пословици: „У радише свега бише, — у штедише још и више.“ Ми је свесрдно препоручујемо нашијем тежацима, који знаду абедеду читати, јер ће из ње доста практичне користи моћи поцрпити.

Божиња пастирица Високо-преосвештенога МИХАИЛА православног београдског Архиепископа и Митрополита Србије. — Ова је пастирица намијењена: „Богољубном свештенству православне свете ерпске цркве обојега реда и побожном народу ерпском. Њу су потписали још

1) Овако ћемо у наприједак огласити и по заслуги препоручивати сваку ерпску и хрватску књигу, која нам буде послана, а буде препоруке заслужна.

Уред.

три епископа: нишки „Јероним“, жички „Сава“ и тимочки „Мелетије;“ и обухваћа 11 страница на 8-ни. Високопросвештени *Михаил* познат је као добар црквени проповједник, па се и о овој његовој духовној посланици може искрено казати да је она уопште добра и ваљана. Устаје поглавито против „ашеиста“ у српскоме народу а особито у Србији. С почетка је основана сваколика на изрекама *Св. Писма*, а особито на апостола *Павла*. Осврће се много на српску омладину и циља на успостављење мира, реда, слоге, љубави и патриотизма у српскоме народу, а најсколи у Србији: и овој бесједи не би могло бити никаква приговора, само да не буде уведено у њу онијех шест тачака, обиљеженијех арапскијем бројевима, које по облику наликују више некаквој врти полицајнијех нарадаба него ли духовном поучењу. А тим више могло је без њих бити, у колико одма посљедујућа тачка садржи у језгру ове, ипак у споменутој шестини тачака речено. — Него опет и у овој једној тачки боље би било, да буду издати следеће ријечи: „*јурећи из стада вукове, зликовце, убице, слаблазителје и развратителје, ма који они били, учитељи или прости, господа или сељаци*“. — Изгледа нам ово по све оштро; пошто при *јурску* неможе ни говора бити о хришћанској љубави, којом треба грјешнике приводити к увиђењу и признању својијех грјехова и погрјешака; те, самијем истинама божанствене науке, склонити их на покајање. — Умјесто „*јурења*“ најпотребитије би било отклонити најприје узроке, из којијех извири толико разувјерење и разбожије и толика развратност у српском народу. *Треба уредити поглавито наше васпитање у дому и у школи, и највећу позорност сервирати на онај трулеж, који се с поља уноси међу наш народ*. Данас не могу помоћи ништа ни сами првосвештеници, ни свештеници, ни учитељи, без судјеловања владе и власти и свакога апостола праве просвјете. — Пала је вјера, пао морал: то сви ви-

димо и признајемо; али се мало ко брине да се томе лијека нађе: премда се даје са свијем темељито пророковати, да ће народ српски са свим зло овршпiti, ако се у њему не разбуди чувство живе праотачке вјере и чистога хришћанскога морала. Уредимо себе; уредимо своје домаће васпитање; уредимо школе; „*јуримо*“ између нас сваки трулеж ума и срца благом и свјесном науком која на истини и чистоћи хришћанској особито почива: учимо, молимо, заклињајмо, да се сви и сваки старам о томе, како да нам што дивније процвјетају и црква и народ и домовина! — Тако ћемо се само спасти.

Српска Књижевна Задруга. —

Ово смо примили од исте „Задруге“ и радо објелодањујемо. „Српска“ је „Књижевна Задруга“ имала до 22 новембра 2441 члана чији су улози већи од државној благајни. У реченом је граду више чланова оснивача (по 10 динара), мање улагача (по 6 динара), а најмање, разумије се, добротвора (по 150 динара). Србија даје готово све осниваче, остале земље више улагаче. Државна је највише дао Биоград. Од целокупнога броја чланова из Србије су 1375 члана: осталих 1067 овако су распоређени: Црна Гора 67; Далмација 291 (н. пр: Бенковац и Врлика по 15; Будва, 23; Дубровник, 86; Задар, 22; Книн, 41; Рисан, 20; Шибеник, 17; Херцег-Нови, 49); Бачка и Банат, 218 (н. пр: Маремонош, 10; Мал, 19; Нови-Сад, 108; Панчево, 22; Сивац, 17, Чуруг, 15; остала мјеста по мање од десет); Срем, Славонија и Хрватска, 307 (н. пр: Вуковар, 27; Ириг, 45; Кореница, 18; Митровица; 43; Оточац, 11; Петриња, 24; Рума, 49; Стара Пазова; 53); а по осталим српским и по другим земљама 179 (н. пр: Беч, 34; Грац, 19; Трст, 25). Међу посљедњима има 82 преплатника на овогодишња друштвена издања. Од 22-ог прошлог до 10-ог овог мјесеца стигло је нових 390 чланова (највише из Срема, Хрватске и Беча). Свега, дакле има 2750 чланова; а осим њих има

уписаних код појединих повјереника око 300 чланова.

Оглас других књига, које за-служују препоруке. — Загребачка „Књижевна Смotra,“ коју уређује велевриједни старина Иван Филипović, врло помњиво прати и биљежи издавање новијех књига, биле оне хрватске или српске. — Ево биљежимо и ми неколике нове књиге по истој „Smotri,“ Бр. 12.

Јанко Кнежевић, учитељ у Новом Саду позивље на предплату за спис „Педагошка писма.“ Књига ће доћи под штампу, кад се пријави довољан број предплатника, а стајат ће 40 новч. Предплата се шаље управитељу српске више дјевојачке школе у Н. Саду, г. Аркадију Варађанину.

У Биограду у државној штампарији изашло је једанајесто издање **Ђегушева „Горски Вијенац“** с коментаром **Милана Решетара.** Прво издање Решетарово, што је изишло у Загребу из штампарије државне црквене, распродало се. Цесарско-католичко министарство просвјете и црквених послова одлучило, да га прештампа, намјењују га у првом реду даривању ученика средњих школа.

Empirična psihologija за školsku i privatnu potrebu. Napisao dr. **Josip Pisedel,** profesor na c. k. gimnaziji dubrovačkoj. U Senju 1892. U 8-ni str. 149. Cijena 1.40 for.

Новјесница српског народа у Славонији. Саставио Јован П. Јовановић, свештеник у Кобацу. Књига за народ. Загреб, српска штампарија 1892. Цијена 40 новч.

O. Andrie Kačića Miošića Razgovor ugodni naroda slovinskoga, sa tumačem manje poznatih riječi. IV. sa 47 originalnih slika uređanje. Slike risao **V. Anderle.** Tisak i naklada knjižare **Lavosl. Hartmana.** 1893. U 8-ni str. 368. Cijena kruto vezana u bojadisanom omotu 1 for.

Рачуница за I. и II. разред основних школа од **Ст. Д. Поповића.**

(Ново издање.) Београд. Државна штампарија 1892. У малој 8-ни стр. 127. Цијена 40 пара.

Geometrija u osnovnoj školi. Napisao **Ivan Krčmar,** učitelj u učiteljskoj školi. U Sarajevu 1892. U 8-ni str. 97. Cijena 50 novč.

Зоологија за средњу школску наставу. По Покорноме изradio **Јосип Пецић,** друго поправљено издање са 514 слика. Београд, штампа и издање државне штампарије 1892. У вел. 8-ни стр. 320. Цијена 2.50 дин.

Rukovodj за рођетницу i bukvar. Sastavio **Stjepan Basariček,** profesor i glavni učitelj kr. učiteljske škole. Tisak i naklada knjižare **L. Hartmana.** U 8-ni str. 86. Cijena 40 novč.

Српска историја за IV. разред основних школа, изradio **† Јокс. Ст. Марковић.** VIII. издање, удешено према новом програму. Београд, државна штампарија 1892. (Доброгом дра. Бујинићу) У средњој 8-ни стр. 108. Цијена 80 дин.

С Мораве на Вардар 1886. Путне биљешке **Стојана Новаковића.** На посе штампано из „Годишњице Црне Горе XIII.“ Београд. Државна штампарија. 1892. Цијена?

Целокупна дела Љубомира П. Ненадовића. Друго поправљено и умножено издање. Свеска I. и II. У Биограду 1892. Накладом књижевнице Љуб. Јоксимовића. Цијена?

На знање. — Прије неког времена у Биограду основано је Друштво Српске књижевне задруге. То врло корисно подузеће нашло је великога одзива у свима српским крајевима. Црна Гора није изостала са најбољом вољом одазвати се томе корисноме подузећу сакупивши знатни број уписника.

Уписници оснивачи плаћају по ф. 5 годишње а. вр. а улагачи по ф. 3.

Друштво Задруге издавати ће годишње неколико важнијех књижевнијех дјела, и слати ће их члановима бесплатно.

Да би и свештенство наше на

ово корисно књижевно подузеће при нијело ако и малу лепту, препоручује му се, да би се што у вишем броју уписало у ову књижевну задругу.

Претплату прима професор цетињске гимназије г. *Павле Поповић*.

Цетиње, 8 децембра 1892.

Из Канцеларије
Митрополије Црногорске.

„Богословски Вѣстник“ за 1893.

— Немамо довољно ријечи, којима би смо могли, особито нашијем професорима Богос. довољно препоручити овај велеважни мјесечник, којег се слѣдује издавати „Московскаја Духовнаја Академија“ у свескима од 10—15 листовѣ. Дијели се на V. одјелења. Прво је намјењено: Радовима св. Отаца; II. Чланцима садржаја богословског, философског и историчког; III. Чланцима из савременог живота; IV. Критици, рецензијама и по могућности потпуној библиографији богословских наука; и V. Многогрснијем прилозима, међу којима и библичко-богословски. Сви су углавном вољи покојнога Високопреосвештенога Митрополита *Цетињског*. Цијена му је за иноземство 1 рубља. Шаље се пак претплата по слѣдећој адреси: „Въ Сергіевъ посадь, Московской губерніи, въ редакцію „Богословскога Вѣстника.“

Изваћено из мјесечника

„Душеполезное Чтеніе!“

РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

— *Имендан Његова Височанства Књаза Николе I.* — Дне 6 стопр прошастог новембра, прославила је сваколика Црна Гора, као и сваке године имени дан свога Оца и Господара. Свукуд је слава велика била, особито у нашој престоници Цетињу, гдје се је још у очи празника, први пут, јавно читала књажева нова пјесма: „Пјесник и Вила“ у дворани народне цетињске читалнице. Читанички одбор измолио је највишу и најмилостивију књажеву дозволу, да, код приређене вечерње забаве за тај радосни дан, узмогне и тај нови пјес-

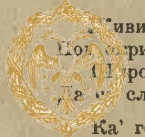
нички производ свога Књаза - Пјесника прочитати. Забави су присутни били Њег. Свјетлост Књаз Престолонашљедник, царско-руски Министар-Ресидент са својијем секретаром и многи други високи достојанственици и отлични позвани гости. Читање пјесме саслушано је са великијем задовољством и клицањем; „Живио Књаз — Пјесник!“ Међутим овдје ћемо споменути да је и уредник „Просвјете“ у знак свога најдубљег поштовања послао из Котора своме Књазу и Господару слѣдећу телеграфичну честитку:

Његовом Височанству Књазу

Николе I.

Цетиње.

Ка хероја и пјесника
Два те ките вјенца сјајна;
А трећи се теби спрема:
Златна круна величајна.



Живи, Књаже!... дуго живи!...
Мог биријем твог Анђела: 1)
И тром земље, висом неба,
Да славе твоја дјела:

Ка' гојенца Белонина,
Ка' миленка рајских Вила...
Живи! — Бог нам хранио те
У стотини — здрава, чила! —

CRNOJEVIC

Најподанији

Ј. Сундечић.

У вечер пак тога истога дана благоизволно је Његово Височанство најмилостивије почастити и обрадовати „Просвјетина“ уредника својим слѣдећим брзојавом: „Господину Про-тојереју Ј. Сундечићу Котор. — Најтоплија фала на лијепој честитки.

НИКОЛА.“

Имендан Нашљедник. — Прослављен је на 17 прошлог декебра, у који дан спада св. Пророк Данил. — И том приликом уредник „Просвјете“ послао је свијетлome Нашљеднику црногорском *Данилу Александру Петровићу Његошу* слѣдећу брзојавну честитку.

Од сокола рађаш:
Па си соко и ти;
Врла ти је мајка:
Па те врлост кити.

1) Светитељ Никола.

Живи, здраво живи,
Насљеднице сјајни!
Твоји данци били:
Срећни дуготрајни!...

па је и Његова Свјетлост изволила захвалити уреднику такође по телеграфу у исти дан.

Резолуција. — Читамо у „Бачванину: „са збора ђака Вел. Школе у Београду. На збору велико-школског друштва „Побратимства“, држаном 8 новембра о. г. један малени дио велико-школаца покушао је, да и у „Побратимство“ — друштво патриотског циља — унесе партизанство и тиме морално обавезе омладину за данашње стање ствари. Великошколска омладина скупљена на сједници „Побратимства“, држаној 21 новембра о. г. узвишена над сваким шпекулисањем и партизанством, а појимајући добро своје дужности и позив осуђује поступак свих својих другова, као и инспирације са стране оних, који су од туду користили трагични и наравно је овим путем: да је црета од старих обичних смјерова и партизанства, којима нема мјеста у великошколској омладини. Из сједнице опште друштвене ђака Велике Школе „Побратимства“, држане 25 новембра 1892 год. у Београду. Предејдник „Побратимства“: Бор. Л. Докић правник. Перовођа: Ст. Нешић, филолог.“ (Тако ваља!... Омладина мора да буде за све што је корисно, право и поштено и да се озбиљно готови за препорођење свога народа.

Уред.)

Споменик борцима за независност Србије, погинувши око Књажевца у рату 1876—8 почеће да се гради већ с прољећа 1893. До сад је за тај споменик скупљено преко 14.000 динара, а новац је укамаћен код књажевачке штедионице. („Бачванин.“)

Како су радили и живили бољи француски списатељи. — Пошло је за руком францускоме дневнику „Figaro“ да о томе скупиле неке податке, који су врло занимиви. — Ево што пише Александар Дима (Dumas) о своме оцу: „.... Мој отац није на

„махове радио. Он је обично радио чим би се устао па све до обједа. Његов је доручак сасвим на брзу руку био. „Кад би сам доручковао — што је по- ве ријетко бивало — донијели би му један мали већ приправљени аста- лић у његову писарницу, те би он „јео са најбољијем апетитом све што би му год донијели. Затим би се „вратио к столу и лагио се опет пе- ра. Није пио но воду тек с мало ви- на помјешану, и бијелога вина са „селцерском водом, нимало кафе, ни „каквијех ликера ни дувана. Преко „дана узимао је само по коју лимона- ду. Понекад би и у вечер радио, „али никада до касне ноћи. Дуго је „спавао. — Могао је свагдје радити: „у путу, у првој гостионици у коју „би дошао, на крају ма каква стола“.

За *Балзак* (Balzac) вели „Fi- garo“ да је био врло радишан, уредан и чист као сад од мајке рођен и као „ангел Венедиктинац. — Вазда би са- вјетовао младијем књижевницима, сво- јим пријатељима и поштоватељима, да се барем проз двије или три го- дине свакиме оградје од друштвенога „живота, да пажу воду, да једу сочиво, да иду лећи у шест сата вечером, а да устају у поноћи, па да раде до самога јутра. Особито им је пак пре- поручивао најапсолутнију тјелесну чистоћу. — И тај аутор „Будске Комедије“ није се само ограничио на давање таковијех савјета, него се је у самом дјелу придржавао таковога најстрожијега понашања у животу.

Каже пак за *Виктор Ига* (Victor Hugo) да је имао дара, да може много и превише јести и пити. Али да је, као и свиголици крјепки „продукто- ри“ радио у опредјеленијем часовима, пошто би се разбудео па до доручка. — Свако би се јутро дизао у седа- сахата, излио би једну букару хладне воде на главу, па би сјео да ради, и писао би без погрјешака и брисања, оно што би смислио уочи тога дана при својијем обичнијем предвечерњијем шетњама.

Даље спомиње, да Санд (Sand), пошто би довршила један роман у 11

сахата у вечер, запалила би само једну смотку па би одма истога часа узела да пише други роман, да не изгуби преостатак ноћи.

О *Мишлету* (Michelet) каже да је био ранилац. Редовито се је дизао у пет сахата, а лијегао би на 9 или 10 сахата у вечер. Работоа је пак по 6 ура на дан.

О *Мусету* (Musset), *Бандолеру* (Bandolaire) и о *Фланберту* (Flanbert) вели, да су радили на махове, и да су са мањом енергијом подносили радботу.

Најпосље о *Александру Димау* (Dumas) сину, прича да је посве умјерен у јелу и пићу; али да и он ради на махове, и да сам казује, да њему радња велик труд преставља.

Па „Figaro“ из свега тога овај закључак чини: „Сви су се велики *караактери*“ уклањали труду помоћу *метода* у работи. Мозак је апсолутно *далек* на све друге човјечије органе. *Изнемогне* кад неуредно послужује. *Работи* умној ваља се „обзидати“ у физиочној: „*Метод*“ је тајна у одо-*бљевању*“ при работи.“

„**Папин предрачун.** — Читамо у тријестинском „*P Mattino*“ од 18 децембра по новоме стопро прошавше године, ово што сљеди: „Предрачун папина двора и Ватикана преставља значајну шифру. Потрошарина, која се мора провиђети за сваку годину износи 7,160 000 лира у злату, овако раздјеленијех: 1,800.000 лира намијењен је перфектури светијех палача, 1,000,000 даје се државноме тајништву (секретарији), 1,500,000 троши се за чиновнике, 1,200,000, иде за школе и милостиње, 700,000 лира даје се кардиналима, 400,000 одлази на сиромашне дијецезе, а 500,000 лира за папин трошак. — Перфектура светијех палача, то је као неко Ватиканско министарство унутрашњијех дјела или неки велики економат. Она се брине за све трошкове Двора и Ватикана, за уздржавање грађевина, и музеја, за плаћу свијех карабињера, швицера, црвенијех и жутијех папи-

„нијех швицера — управ онаковијех, какове их је Рафајило насликао у сали швицера и карабињера — који нијесу много различнији од талијанскијех, али који су тако церимонијални и тихи у говору, да се не би ни рекло да су војници. — Милијон, који се даје државноме тајништву, то је предрачун спољашњијех дјела: те се троши на нунције, пронунције и на прелате у мисији. — Школе, семинарије, мисије, и остале институције за поповске чиновне и за пирење вјероисповијести средством пропаганде, имају 1,300,000 лира, али у то улазе и милостиње. — Осим тога даје се 1,500,000 чиновницима; а то није много, кад се у обзир узме да Ватикан није ни још напустио своје старе и вјерне чиновнике од пријед 1870 год. — При том *шавирни кардинали* („*piatti cardinalizi*“) — свакоме, који носи порфиру“ по 20,000 лира, а папи 700,000 лира. Најпосље 500,000 лира, које су папи намијењене јесу за ова посебна шкрабница или ковчежић, па баш није то ни много велико, који мора поклоне чинити, давати милостиње, куповати вјештачке радње и т. д. —“

Занимиво. — Читамо у Њу-Јорском „*Napredku*“, да је одбор за 300 годишњу прославу откад је Америка откривена потрашио за град Њу-Јорк 130,000 долара. — Међутим у истоме „*Napredku*“ читамо да се најстарији споменик Кристифора Коломба у Сјеверним Државама налази у Балтимору, који му је био подигнут приликом тристогодишње прославе од открића Америке. Обелиск је 44 ноге висок, те су му на лицу урезане ове ријечи: „Посвећен успомени Кристифора Коломба дне 11 октобра 1492.“ — (Ако ово није већ иронија, онда је доиста права иронија по Сјевер. Американске Државе то, да су се оне стопро при концу 1892 године сјетили да Коломбу такови врло скромни споменик подигну!... Уред.)

Преставио се важан турчин у Бару. — Дне 4 прошастога децембра

преставио се је у Бару *Али-бег Мустафагић* Барски, син несадашњег страховитог *Али-Селим-Бега*. Био је почасни ађутант *Његовога Височанства* нашега *Књаза* и *Господара*. Боловао је од *реуматизма* а за тијем од *запалена у плућима*, од чега је и умро после петодневног лежања у постељи. Пред смрт опростио се са својима пријатељима и познаницима, и по *шерјаташу* учинио је *опоруку*, којом је трећину свога имања оставио на задужбине. — Био је благе нарави, доста мудар и хитар, и дивно је познавао турски језик, а говорио је још српски и пољешто талијански. — Наш му је *Господар* најблагодонаклонитије изволио послати своја два заступника при погребу: г. перјаничког командира *Ј. Вукотића* и г. ординанс-официра *Амзи-бега Муповића*, који су још имали наредбу да изјаве високо владалачко сажаљење покојниковој фамилији; а још по наредби књ. црн. Војног Министарства, сав барски батаљон са својим нацима свјетно је спроводио покојниково тијело до његова гроба. — Спречавају га још и ученици основне барске школе *свијех трију вјероисповједања* са својима учитељима. Осим тога пратило га је још до вјечне куће и многобројно грађанство *без разлике на вјеру*. У часу спровода пак пуне су биле све улице барскога народа и са сузивијем очима сажаљевале су свог доброг *Али-бега*. Лака му црна земља! — Ове смо неколике црте о смрти *Али-бега Барскога* извадили из дописа, који је објелодањен био у 50 Бр. „*Гласа Црногорца*“ за стопо минулу годину, и особито зато објелоданисмо га и у нашој „*Просјети*“, да потврдимо оно, што смо споменули, у 11. свесци исте „*Просјете*“ на стр. 45 у I. ступцу, о веома угледној вјерској снашљивости у Црној гори; те и овом приликом сваком и свима узвикујемо: „Држимо своју вјеру, — а поштујмо туђу!“ —

ОТНИСИ И ПОРУКЕ.

Славном Одејку Императорскога Друштва љубитеља Природословља, Антро-

пологије и Етнографије у Москви. — Свејеродно отзивајући се жељи славнога Одејка, одма смо наредили да му се редовито и бесплатно шаље наша „*Просвјета*“, а међутим захваљујемо му на толиком уважењу.

Г. А. Ј. учитељу. Морача. — Све смо у реду примили, и већ у овој свесци ње што смо употребили; а доћи ће ред и на све остало. Врло ни је жао, што вам не можемо жељу испунити, за оно, што нам посласте на другој страни нашега листа, и то с разлога, којег овде нећемо да спомињемо. — Молимо вас пак, да нам што пријед пошаљете оно, што сте написали о кућама и кућовињем намјештајима у Зети. — Врло би сте нас пак обавезали, кад би сте могли изградити и послати нам што је могуће точнији опис Манастира Морачког и његове околице, обрађајући позорност на старине, натписе и записе по старијем књигама, на иконе, крстове, одежде, црквено посуђе, и на оно, што народ прича о постању тога манастира или што се прича и о осталијем околицама. — А што смо од вас дослен примили са особитом захвалношћу: примаћемо и остало све, што нам слали будете и бити ћемо вам пунџе захвални.

И. З. Подгорица. — Примили смо и овај степен Велика вам хвала!

Ваши зна. — Јавио нам се је већ један намишљени и велевриједни превађач с рускога језика, који ће подузети да преведе на српски све оне духовно-поучне руске књижице преосвештенога митрополита Епископа Висариона, које смо оставили у 11. свесци нашега часописа. Ово смо већ и зајело, да се други не би трудили околу тога посла; пошто смо се ми већ с предихољанијем г. превађачем ставили у потпуно споразумљење, оставили му у велике захвални на толикој готовости, којом се је одавно нашој жељи, израженој приликом споменутога огласа онијех врло кориснијех књижица.

Г. Р.-п. Цетиње. — Примили смо и благодаримо; а објелоданићемо у фебруарској свесци.

Непознатом Госп. — У оставштини пређашњег Уредништва Просвјете написали смо чланак „Упоредне Новаковићеве граматике с мојом“. Не знамо од кога је тај чланак, јер нема никаква потписа; па зато молимо, да нам се јави г. писац, и да нам разјасни, ако што има о томе чланку: — као, жели ли да се штампа, и је ли свршено све, што је писац жељео, да буде објелодано о томе предмету?... —

Исправак. Потврла се је грдна штампарска погрешка у чланку „Религија и Фанатизам“ на 45 страни II. ступцу, другој тачки „по Боаџхъ, мјесто „по Боаџ.“ што се овимјем исправља.